

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

”TARPEEN MUKAAN, MILLOIN VAIN”

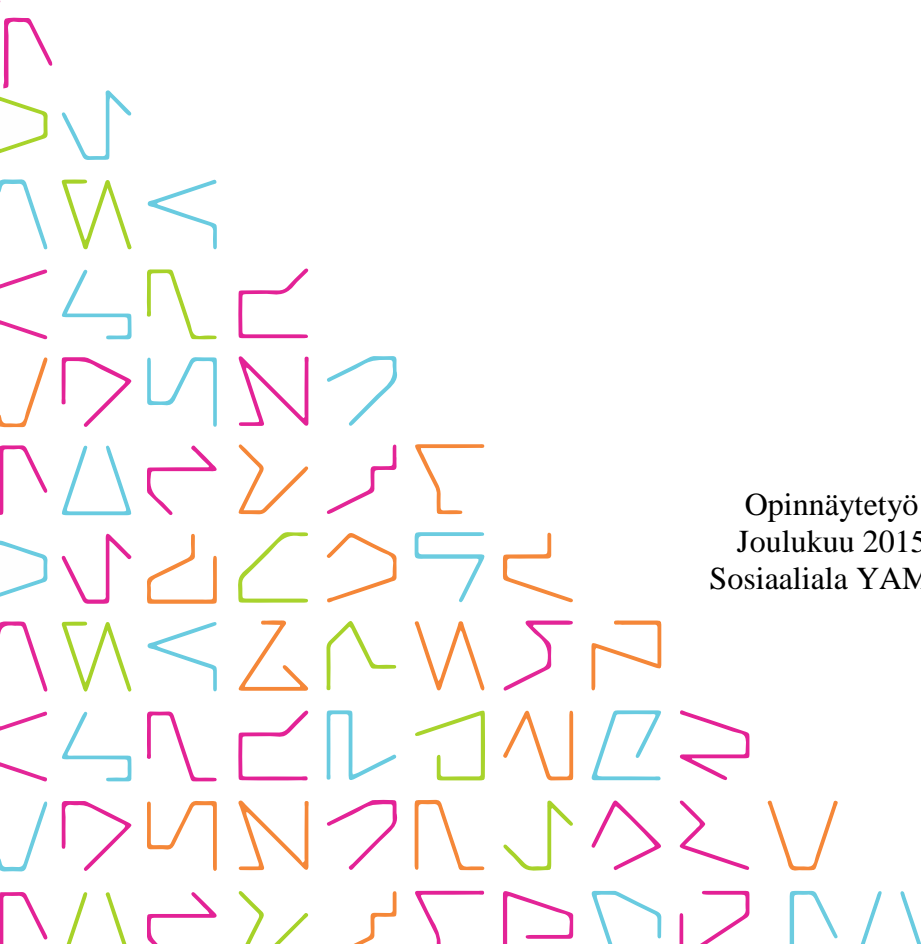
Toiminta suoriutumisen parantamiseksi

yhdyskuntapalvelun työvälineenä

Heidi Painokallio

Marjaana Syrjä

Opinnäytetyö
Joulukuu 2015
Sosiaali- ja YAMK

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

PAINOKALLIO, HEIDI & SYRJÄ MARJAANA:
”TARPEEN MUKAAN, MILLOIN VAIN”

Toiminta suoriutumisen parantamiseksi yhdyskuntapalvelun työvälineenä

Opinnäytetyö 63 sivua, joista liitteitä 1 sivu
Joulukuu 2015

Tutkimuksessa tarkastellaan toimintaa suoriutumisen parantamiseksi yhdyskuntapalvelurangaistusten täytäntöönpanon yhtenä työvälineenä toimintaa työssään toteuttavien rikosseuraamustyöntekijöiden näkökulmasta. Työn teoreettinen viitekehys kytkeytyy rikosseuraamusalan lainsäädäntöön ja rikoksentekijän kuntouttamiseen. Tutkimuksen tavoitteena on tehdä näkyväksi tämän hetken tilanne toiminta suoriutumisen parantamiseksi -tuntien käytöstä, jotta toiminta voisi yhdenmukaistua ja lisääntyä hyväksi havaittujen käytäntöjen osalta. Tutkimuksen tulosten perusteella nostetaan esiin palautetta ja kehittämisehdotuksia yhdyskuntapalvelun toiminta suoriutumisen parantamiseksi -tuntien suhteen.

Tutkimukseen osallistui 12 rikosseuraamustyöntekijää Länsi-Suomen, Etelä-Suomen ja Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueilta. Tutkimusmetodinä on käytetty sähköistä kyselyä. Vastaukset analysoitiin laadullisin menetelmin.

Työskentelytavoista kerrottaessa on erotettavissa yhdyskuntapalvelun eri vaiheissa eri tavoin käytetyt toiminta suoriutumisen parantamiseksi -tunnit ja neljä erilaista menettelytapatyyppeä, joita kaikkia rikosseuraamustyöntekijät käyttivät joustavasti tilanteen mukaan. Tyypit ovat vaikuttavuus- ja vuorovaikutustyyppi, ratkaisukeskeinen tyyppi, arvioiva ja suunnitteleva tyyppi sekä verkostoituva tyyppi. Vaikuttavuus- ja vuorovaikutustyyppissä keskeisiä ovat elämönhallinnan ja uusimisriskin teemat. Ratkaisukeskeinen tyyppi painottuu erilaisiin muutoksiin reagoivana tapana käyttää toiminta suoriutumisen parantamiseksi -tunteja. Arvioiva ja suunnitteleva tyyppi keskittyy nimensä mukaisesti arvioivaan työotteeseen ja suunnitelmallisuuteen. Verkostoituva tyyppi rakentuu yhteiskuntaan integroitumisen pohjalle.

Tutkimuksemme perusteella toiminta suoriutumisen parantamiseksi koettiin tärkeänä ja tarkoituksenmukaisena. Sen kehittämisen ja käytön uskottiin parantavan asiakkaan edellytyksiä suoriutua yhdyskuntapalvelusta. Kehitysehdotukset koskivat verkostojen käytön ja moniammatillisen yhteistyön, työvälineiden, toiminnan ja keskustelun lisäämistä. Lisäksi esiin nousi toive tuntien uudelleen nimeämistä ja vapauden säilyttämisestä tuntien sisältöjen suhteen.

Asiasanat: yhdyskuntapalvelu, toiminta suoriutumisen parantamiseksi, kriminaalihuolto, rikoksentekijän kuntouttaminen

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

PAINOKALLIO, HEIDI & SYRJÄ MARJAANA:

”As needed, at any time”

Activities to Improve Performance as a Tool for Community Service

Bachelor's thesis 63 pages, appendices 1 page
December 2015

The purpose of this thesis was to study activities for better performance-hours as a tool for community service from Criminal Sanction Agency officers' point of view. The theoretical frame of reference is connected with legislation of Correctional Services and offenders' rehabilitation. The aim of the thesis was to show the current situation in a use of action for better performance-hours to increase conformity and use of the hours in the part of proven practice. The respondents stated that it is important to bring out the feedback and development proposals in relation to community services action for better performance.

The data were collected from 12 Criminal Sanction Agency officers around the country, Western Finland, Southern Finland and Eastern and Northern Finland Criminal Sanctions Region. The data were collected by sending an electronic questionnaire. The data were analyzed using qualitative methods.

Reporting of the working methods there is possible to distinguish different ways of use for action for better performance-hours and different phases and four different procedural types which every one of Criminal Sanction Agency officers used flexibly according to the situation. The types are effectiveness and interaction type, solution-oriented type, evaluative and planning type and networked type. Themes of life management and risk of crime recurrence are central in the effectiveness and interaction type. Solution-oriented type focus on responding to changes in habit to use action for better performance-hours. Evaluative and planning type focus on evaluating approach and methodicalness. Networked type is based on integration towards society.

The findings indicate that the action for better performance was experienced as important and appropriate. Developing and use the action for better performance was believed to improve the clients' prerequisite to performance from community services. Development proposals concerned propagation of use of the networks, multi-professional co-operation, working tools, action and conversation. A wish to rename the action for better performance and maintain the freedom of the contents also emerged.

Key words: community service, activities for better performance, criminal probation, rehabilitation of the offender

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	RIKOSSEURAAMUSLAITOS JA YHDYSKUNTASEURAAMUKSET	7
2.1	Kriminaalihuollon historiaa	7
2.2	Rikosseuraamuslaitos.....	13
2.2.1	Yhdyskuntaseuraamustoimistot ja yhdyskuntaseuraamukset	14
2.2.2	Yhdyskuntapalvelu.....	15
2.2.3	Rikoksentehtävän kuntouttaminen.....	16
3	TOIMINTA SUORIUTUMISEN PARANTAMISEKSI.....	22
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA SEN TOTEUTUS.....	26
4.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	27
4.2	Tutkimusmenetelmät ja tutkimusaineisto	27
4.3	Aineiston analyysi.....	28
5	TULOKSET	30
5.1	Vastaajat.....	30
5.2	Kohderyhmä ja käyttötilanne	30
5.3	Toteutus	33
5.4	Sisältö.....	34
5.5	Tyypittely.....	38
5.5.1	Vaikuttavuus- ja vuorovaikutustyyppi	39
5.5.2	Ratkaisukeskeinen tyyppi	42
5.5.3	Arvioiva ja suunnitteleva tyyppi	46
5.5.4	Verkostoituva tyyppi.....	50
6	KEHITYSEHDOTUKSET JA PALAUTE.....	53
7	KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	55
	LÄHTEET.....	58
	LIITE 1 Sähköinen kysely rikosseuraamustyöntekijöille	63

1 JOHDANTO

Valitsimme opinnäytetyön aiheeksi toiminta suoriutumisen parantamiseksi –tunnit osana yhdyskuntapalvelurangaistusta, koska toimintamalli kiinnosti meitä ja käytimme sitä myös omassa asiakastyössämme. Kyseinen toimintamalli on otettu käyttöön vuonna 2011 eli kyseessä on suhteellisen uusi työväline.

Toimintaa suoriutumisen parantamiseksi ei oltu aiemmin tutkittu ja siitä johtuen tutkimuksen luonteen ja tavan määrittely oli haastavaa. Toiminta suoriutumisen parantamiseksi on herättänyt keskustelua työyhteisössämme, sen tarjoaman vapauden ja samalla kuitenkin määritellyn ja ohjeistetun luonteen tiimoilta. Päädyimme kvalitatiiviseen tutkimukseen halutessamme keskittyä sisältöön määrän sijasta.

Tutkimuksemme tavoitteena on tehdä näkyväksi tämän hetken tilanne toiminta suoriutumisen parantamiseksi -tuntien käytöstä ja tuoda esiin toimintaa työssään käyttävien rikosseuraamustyöntekijöiden näkemyksiä ja kokemuksia. Tutkimuksemme nostaa esiin myös kehitysehdotuksia käytännön työn näkökulmasta käsin. Pohdimme tuntien käyttötapoja ja vaiheita sekä sisältöjä. Nämä teemat ohjasivat kyselylomakkeen laadintaa ja saimme vastauksia kysymyksiin, onko tuntien käytössä eroavaisuuksia alueittain tai esimerkiksi työntekijän työkokemuksen perusteella.

Tavoitteenamme on tutkimuksemme kautta tehdä näkyväksi rikosseuraamustyön sisällöllistä puolta. Kiinnostavaa on myös se, miten Rikosseuraamuslaitoksen ja kriminaalihuollon historia ovat läsnä tänä päivänä, vai ovatko?

Rikosseuraamuslaitos ja yhdyskuntaseuraamustoimistot ovat kokeneet viime vuosikymmeninä useita uudistuksia. Uudistukset ovat koskeneet organisaatorakenteita, nimikkeitä ja työn sisältöjä. On mielenkiintoista pysähtyä sen äärelle, miten Kriminaalihuoltoyhdistys on muuntunut sen valtiollistumisen, Vankeinhoitolaitokseen ja Rikosseuraamusvirastoon yhdistymisen ja muiden pienempien muutosten myötä.

Erityisesti meitä kiinnosti asiakastyön orientaatio ja hiljaisen tiedon siirtyminen sekä työn eetoksen säilyminen ja muutokset. Rikollisuuden tarkastelu ja kuntoutuksen eri näkökulmat ovat vaikuttaneet työn sisältöön ja kuitenkin monin tavoin perusajatus käy-

tännön työssä on säilynyt. Alusta saakka työn fokuksessa on ollut uusintarikollisuuden vähentäminen ja sosiaalisen selviytymisen tukeminen. Vuosien saatossa keinot ovat vaihdelleet tavoitteisiin pyrittäessä.

Rikosseuraamuslaitoksen arvot ovat ihmisarvon kunnioittaminen, oikeudenmukaisuus, usko ihmisen mahdollisuuteen muuttua ja kasvaa sekä turvallisuus. Arvoihin sitoutuminen tarkoittaa perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien turvaamista, tuomittujen kohtelemista inhimillisesti, asiallisesti ja keskenään tasavertaisesti, kaiken toiminnan lainmukaisuutta, oikeuden ja kohtuuden noudattamista, täytäntöönpanon toteuttamista siten, että se tukee tuomitun yksilöllistä kasvua ja kehitystä sekä hänen pyrkimystään rikoksettomaan elämään. Turvallisuuden merkitys käytännössä tarkoittaa, että Rikosseuraamuslaitos pitää yllä laillista ja turvallista seuraamusten täytäntöönpanojärjestelmää ja myötävaikuttaa uusintarikollisuuden vähentämiseen ja rikollisuutta ylläpitävän syrjäytymiskehityksen katkaisemiseen (Rikosseuraamuslaitoksen yleisesite 2015.)

Kiinnostavaa on tutkimuksemme osalta myös se, miten Rikosseuraamuslaitoksen arvot näyttävät yhdyskuntapalvelun toiminta suoriutumisen parantamiseksi –tuntien toteutuksessa.

Otsikko opinnäytetyöhömme nousi esiin vastaajien kautta. Eri vastaajat olivat painottaneet ja pitäneet hyvänä samaa seikkaa, eli sitä, että tunteja voidaan käyttää joustavasti palvelun eri vaiheissa ja myös asiakaslähtöisesti suoriutumisen tukemisessa. Ohjeistuksen koettiin kuitenkin raamittavan työskentelyä ja nostavan esiin tiettyjä teemoja, kuten päihdekeskustelut. Otsikkomme on suora lainaus yhdeltä vastaajalta. Mielestämme se kuvaa kattavasti toiminta suoriutumisen parantamiseksi -tuntien punaisena lankana kulkevaa työskentelyn näkökulmaa.

Tätä kaikkea kuvaa myös erään vastaajan kommentti tuntien sisällöstä ja kehittämisestä, siitä, tulisiko tunteja ja niiden sisältöjä määritellä nykyistä tarkemmin.

”Niissä on nyt aika ”vapaat kädet” sisältöjen suhteen. Minusta niin on hyvä...”

2 RIKOSSEURAAMUSLAITOS JA YHDYSKUNTASEURAAMUKSET

2.1 Kriminaalihuollon historiaa

Suomen Vankeusyhdistys perustettiin vuonna 1870 ja se aloitti kriminaalihuoltotyön maassamme. Yhdistyksen perustamisen aikaan yhteiskunnassa vallitsi liberalismi. Tämän vaiheen aikana tapahtui myös perusteellinen rikosoikeuden ja vankeinhoitojärjestelmän uudistaminen, joka sai alkunsa vankien heikosta asemasta. Myös yksilöillä, erityisesti yhdistyksen perustajalla Eugen von Knorringilla ja muilla perustajajäsenillä, oli suuri rooli henkilökohtaisen panostuksen muodossa yhdistyksen aktiivisuuteen ja uskoon yhdistyksen mahdollisuuksista auttaa vankeja yhteiskuntaan integroitumisessa vankeuden jälkeen (Huhtala 1984, 1-2.)

Toiminnalliset ja aatteelliset lähtökohdat yhdistykselle olivat liberalistiset aatteet, yhteiskunnan auttamisvelvollisuuden puuttuminen ja uskonnollisiin käsityksiin perustuva vapaaehtoinen lähimmäisen auttaminen. Ulkomaiset vaikutteet ja esikuvat näkyivät yhdistyksen huomion keskittämisessä vankilaoiloihin ja vankien aseman parantamiseen sekä vapautuvien vankien hyväksi tehtävässä huoltotyössä. Työn keskiössä olivat vankilassa olevat ja sieltä vapautuvat vangit. Työ keskittyi vankilassa valistustoimintaan ja vapautumisen jälkeen asumiseen ja työllistymiseen. Uusintarikollisuuden ehkäisy juurtui alusta asti yhdistyksen toimintaan. Toimintaa leimasi vahvasti vapaaehtoisuus ja tuen vastaanottamiseen ei saanut pakottaa (Huhtala 1984, 1-3.)

Aika oli patriarkaalista ja näin ollen koettiin tärkeäksi vapautuneen selviytymisen, käyttäytymisen ja niin edelleen valvominen. Koska jälkihuoltotyö vei runsaasti aikaa, todettiin, ettei sitä voi tehdä vapaaehtoistyönä ja näin ollen työstä tulisi maksaa korvaus. Tämän periaatepäätöksen jälkeen perustettiin työasiamiehen toimi. Toimen hoitamiseen kuului työpaikkojen hankkiminen ja muut jälkihuollon tehtävät. Työasiamiehen tuli käydä tapaamassa vapautuvaa vankilassa tai selvittää muutoin vapautuvaa koskevia tietoja. Työasiamiehen uskottiin kykenevän vaikuttamaan vapautuvien olosuhteisiin. Esiin nousi jo tällöin asunnon puuttumisen haasteet. Turvautuessaan työasiamiehen apuun, vapautuva sitoutui yhteistoimintaan. Työasiamiehen työhön kuului tukevia ja valvovia toimenpiteitä, kuten vapautuneen työssäkäynnin ja käyttäytymisen valvonta työpaikoilla. Valvovan puolen selittää lakiasetus laillisesta suojelusta, jonka perusteella

henkilöä pidettiin irtolaisena. Viranomaisten tehtäväksi jäi asetuksen mukaan osoittaa, että vangilla on lainmukainen ammatti. Myöhemmin asetus muuttui irtolaisasetukseksi ja laillisen suojelun käsite poistettiin. Päätös työasiamiehen palkkaamisesta oli merkityksellinen ja loi pohjan ammattimaiselle työskentelylle kriminaalihuollossa (Huhtala 1984, 11-12.)

Vuonna 1908 Vankeusyhdistys aloitti asuntolatoiminnan Vaasankadulla Helsingissä. Toiminta laajeni myöhemmin 1930 myös Tampereelle. Asuntolatoiminnan juuret ovat naisten turvakotitoiminnassa ja miesten yömajatoiminnassa. Asuntoja kriminaalihuolto-työssä tarjottiin vuosina 1908-2000 (Huhtala 1984, 13-16, 27, 58.)

Yhdistyksen toimintaperiaatteet ja -tavat eli käytännöllisen huoltotyön toteuttaminen ovat kokeellisina ja kehityskelpoisina luoneet pohjan kriminaalihuoltotyölle. Ajan saatossa tehtävät vakiintuivat ja lainsäädäntö tuli mukaan yhdistyksen toiminnan säätelyyn. 1896 perustettiin virkaorganisaatio. 1920-luvun alussa Vankeinhoitoyhdistys oli 50-vuotias ja löytänyt oman toimintalinjansa. 1940-luvulla yhdistys alkoi suorittaa lakisääteisiä tehtäviä ja yhdistyksen merkitys huoltojärjestönä muuttui (Huhtala 1984, 18-19, 45, 95.)

Vuosina 1960-1990 toimintaan sisällytettiin työleiritoimintaa, jonka lisäksi yhdistyksen työhön kuului mittavaa työnvälitystä. 1966 yhdistyksen nimi vaihtui Kriminaalihuolto ry:ksi. Vuonna 1975 sen tilalle luotiin julkisoikeudellinen Kriminaalihuoltoyhdistys (Huhtala 1984, 100.)

Kriminaalihuoltoyhdistys aloitti siis toimintansa 1975 ja laki kriminaalihuoltotyön valtionavusta (31/75), asetus kriminaalihuoltotyön valtionavusta (134/75) ja asetus Kriminaalihuoltoyhdistyksestä (135/75) olivat Kriminaalihuoltoyhdistyksen toiminnan perusta. Uusi yhdistys luotiin ja vanha lakkautettiin, koska sen tehtävät olivat liian mittavia yksityisen yhdistyksen hoidettaviksi (Kriminaalihuoltoyhdistyksen toimintakertomus 1975, 3.)

Kriminaalihuoltotyön suorittaminen ja kehittäminen olivat toimintansa aloittaneen Kriminaalihuoltoyhdistyksen tavoitteena. Kriminaalihuoltotehtävät, jotka oli lainsäädännön perusteella annettu, tulivat yhdistyksen tehtäviksi. Lisäksi tehtäviin kuuluivat myös yleistä sosiaalipalvelujärjestelmää täydentävät asumis- ja muut sosiaalipalvelut. Yhdis-

tyksen tärkeimpänä tavoitteena on pidetty asiakkaiden suoriutumismahdollisuuksien lisäämistä yhteiskunnassa. Tehtävänä on toimia myös viranomaisyhteistyössä ja antaa asiantuntija-apua kriminaalihuoltotyön suunnitteluun ja toteutukseen (Kriminaalihuoltoyhdistyksen toimintakertomus 1975, 3.)

Vuonna 1976 Kriminaalihuoltoyhdistyksen palveluteho laski, koska työleiritoiminta jouduttiin lopettamaan kokonaan vuoden loppuun mennessä (Kriminaalihuoltoyhdistyksen toimintakertomus 1976, 3). Kriminaalihuoltoyhdistyksen toimintaan vaikutti lama ja vuonna 1977 tehostamis- ja laajentamissuunnitelmat kariutuivat. Asiakaspalvelussa työhönsijoitustoiminta vaikeutui ja asumispalveluihin kohdistui painetta. Työleiritoiminnan loppuminen johti lisääntyneisiin asuntolapaikkoihin ja toiminnan keskittämiseen sille saralle (Kriminaalihuoltoyhdistyksen toimintakertomus 1977, 3.)

Vuonna 1978 kriminaalihuollossa koettiin painetta valtakunnallisesti tasapuolisesta kehittamisestä. Ilman toimipisteitä olivat vielä Lapin ja Mikkelin läänit. Asiakaskohtaisen työn tehostamisen kohteena oli vankilasta vapautuneiden jälkihuolto. Asuntokoteja perustettiin edelleen ja asumispalveluja haluttiin kehittää lisää (Kriminaalihuoltoyhdistyksen toimintakertomus 1978, 3.)

Kriminaalipoliittisesti merkittäviä lakeja tuli voimaan vuonna 1991. Näitä olivat laki yhdyskuntapalvelun kokeilemisesta (L1105/91) ja toimenpiteistä luopumista koskevat rikoslain ja rikoslain voimaanpanemisesta annetun asetuksen (A301-302, 1990) muutokset. Henkilöstön koulutus ja yhdyskuntapalvelun käytännön kokeilun valmistelu oli aloitettu edellisvuonna. Ongelmana nähtiin jossain määrin yhdyskuntapalvelurangaistuksen voimakas painottuminen liikennejuopumusrikoksiin. Kokeiluvuosi täytti odotukset ja antoi hyviä kokemuksia tulevaisuutta varten (Kriminaalihuoltoyhdistyksen toimintakertomus 1991, 6-7.)

Yhdyskuntapalvelun kokeilemistä koskeva laki ja sen muuttaminen annettiin 1994. Yhdyskuntapalvelukokeilu laajeni koko maahan ja jatkui vuoden 1996 loppuun. Laissa oli myös uusi mahdollisuus käyttää yhdyskuntapalvelutunteja viisi palvelutuntia päihdehuollon palveluihin (Kriminaalihuoltoyhdistyksen toimintakertomus 1994, 8.) Muuna kuin työpalveluna suoritettavien yhdyskuntapalvelutuntien juuret ovat siis yhdyskuntapalvelun alkumetreillä, jo kokeiluvaiheessa yhdyskuntapalvelun liitettynä.

Pysyvä laki yhdyskuntapalvelusta tuli voimaan 1997. Laki täsmensi yhdyskuntapalvelun asemaa ehdolliseen ja ehdottomaan vankeusrangaistukseen nähden ja poisti kokeilun perusteella havaittuja puutteita (Kriminaalihuoltoyhdistyksen toimintakertomus 1997, 5.)

Vuonna 1998 yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanotehtävät lisääntyivät ja työn sisällön kehittämiseen paneuduttiin. Asiakastietojärjestelmän uudistuminen käynnistyi periaatepäätöksellä, jonka mukaan Kriminaalihuoltoyhdistys liittyisi Oikeusministeriön tietoliikenneverkkoon (Kriminaalihuoltoyhdistyksen toimintakertomus 1998, 5.)

Yhdyskuntapalvelun toimeenpanossa asiakkaan päihdeongelmiin tai sosiaalisen kuntoutuksen käsittelyyn, lähinnä informaatioon ja tietoisuuteen voitiin käyttää viisi tuntia. Liikenneturvan kanssa toteutettiin ensimmäistä kertaa niin sanottuja liikenneturvajaksosia. Kohderyhmänä olivat rattijuopumuksesta tuomitut asiakkaat (Kriminaalihuoltoyhdistyksen toimintakertomus 1999, 6.)

Vuonna 2000 yhdyskuntapalveluihin liitettiin edelleen päihdehuolto- ja liikenneturvajaksosia. Asiakastyön sisältöjen kehittämistä jatkettiin hyödyntämällä myös muita ihmissuhdetyön välineitä nimenomaan rikoksiin syyllistyneiden kanssa tehtävään työhön. Kehittämistyö koottiin Työkalupakki-nimiseen työkirjaan, jota oli tarkoitus hyödyntää kaikessa asiakastyössä. Asian tiimoilta järjestettiin myös laaja asiakastyöntekijöille suunnattu koulutus. Työkalupakki on ollut erilaisin tavoin käytössä näihin päiviin saakka, eli sen joitakin osioita hyödynnetään edelleen. Viitekehyyksiksi toimintaan nousi what works –ajattelu (Kriminaalihuoltoyhdistyksen toimintakertomus 2000, 6-7). What works –ajattelulla tarkoitetaan rikosseuraamusalalla sitä, että kuntoutus- tai muu ohjelma tai toiminta sovitetaan rikosentekijän uusimisriskiä vastaavaksi. Huomioitavaksi tulevat myös haitat ja hyödyt, jotka rikosentekijöiden kannalta liittyvät rikolliseen käyttäytymiseen. Tuloksellisuus seuraa rikosentekijöiden luokittelusta uusimisriskin mukaan (matala, keskimääräinen tai korkea) ja rikollisen käyttäytymisen ehkäisemiseksi luokiteltava toiminta määritellään joko lieväksi tai intensiiviseksi (Motiuk 2003, 9.)

Lisäksi vuonna 2000 asiakastietojärjestelmä liitettiin oikeusministeriön verkkoon ja uusi järjestelmä mahdollisti myös asiakastyön arvioinnin ja what works -ajattelun mukaisen riskianalyysin tekemisen (Kriminaalihuoltoyhdistyksen toimintakertomus 2000, 6-7.)

Vuoden 2001 organisaatiouudistuksessa kriminaalihuolto ja vankeinhoito yhdistettiin Rikosseuraamusviraston alaisuuteen. Haasteita toivat erilaiset työskentelytraditiot ja kulttuurierot. Entisen julkisoikeudellisen Kriminaalihuoltoyhdistyksen työntekijöistä tuli valtion virkamiehiä, joilta odotettiin välitöntä valtion toiminnan omaksumista sen muodolliset byrokratiakuviot mukaan lukien (Kriminaalihuollon pakka uusiksi 2003, 5.)

Julkisoikeudellisen Kriminaalihuoltoyhdistyksen tilalle perustettiin siis Kriminaalihuoltolaitos. Uudistuksen juuret olivat vastuun selkeyttämisessä kriminaalipoliittisia tehtäviä koskien ja operatiivisten tehtävien siirtämisessä pois ministeriötasolta. Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanotehtävät nähtiin myös sellaisina julkisen vallan käyttömuotoina, ettei niitä voitu enää delegoida valtion ulkopuoliselle organisaatiolle (Vankeinhoiton ja kriminaalihuollon vuosikertomus 2001, 4.)

Kriminaalihuollon alaa vaivasi työntekijäpula ja sitä lähdettiin ratkaisemaan nimike-
muutoksella, jolloin ohjaajista ja sosiaalityöntekijöistä tuli kriminaalihuoltotyöntekijöitä. Tämän jälkeen laaja-alaisen sosiaalityön olemassaolo kriminaalihuollossa aiheutti suurta huolta. Haasteita aiheutti sosiaalityön soveltaminen kriminaalihuoltotyöhön. Työskentelyssä pyrittiin jäljittelemään juridisen diskurssin aikaan saamia sisältöjä. Pahimmillaan tilanne näyttäytyi sosiaalityön alasajona ja sai aikaan henkilöstön siirtymistä muihin organisaatioihin. Kriminaalihuoltotyöhön kaivattiin työntekijätaholta enemmän sosiaalityön ammatillista osaamista (Katoaako sosiaalityö kriminaalihuollosta 2003, 28.)

Sosiaalityön asema sai joidenkin tulkintojen mukaan vahvistusta ohjelmalyön liittymisestä muuhun työskentelyyn 2000-luvun alussa. Tätä perusteltiin mahdollisuudella, että ohjelmalyön laatu ja toimintamuoto nousisivat keskeisiksi tavoitteiksi kriminaalihuoltotyössä ("What works" ja sosiaalityö mahtuvat saman katon alle 2003, 28-29.)

Työskentelyssä ja henkilöstöstrategiassa tapahtuneet muutokset toivat työntekijöille moninaisia ajatuksia. Ylhäältä toteutetut lanseeraukset pohdituttivat ja saivat aikaan mielipiteitä ja ratkaisuideoita. Työntekijöiden kokemuksia sosiaalityön läsnäolosta yhdyskuntapalvelutehtäviä hoitaessaan kartoitti Anne Saarijärvi lisensiaatintutkimuksensa vuonna 2005. Saarijärvi pohti sosiaalityön ammattilaisten käsityksiä sosiaalityön aspekteista ja sitä, vaikuttavatko eri aikoina työhön tulleiden työntekijöiden työn silloiset painotukset nykyisessä työssä. Tutkimuksessaan Saarijärvi erotti kolme erilaista tul-

kintatapaa eli kehystä. Näitä olivat asiakaslähtöisen työn kehys, manageristinen kehys ja byrokratiatyön kehys. Eri kehysten sisältä on löydettävissä yhtymäkohtia esimerkiksi sosiaalityön kehitysvaiheisiin ja asiantuntijakeskusteluihin. Tutkimuksen perusteella historia näytti olevan edelleen läsnä kriminaalihuollon ja yhdyskuntapalvelun sosiaalityössä (Saarijärvi 2005, 6, 93, 95.)

Suunnitelmallisuuden lisääntyminen ja yhdyskuntaseuraamusten laadun kehittäminen olivat keskiössä Kriminaalihuoltolaitoksen toiminnassa vuonna 2005. Lisäksi painotettiin viranomaisyhteistyötä (Kriminaalihuoltolaitoksen ja vankeinhoidon vuosikertomus 2005, 4.)

Vuonna 2010 Suomeen syntyi jälleen uusi rikosseuraamusalan viranomainen, Rikosseuraamuslaitos. Se koostui aiemmasta Rikosseuraamusvirastosta ja sen alaisuudessa toimivista Vankeinhoitolaitoksesta ja Kriminaalihuoltolaitoksesta. Kriminaalihuoltolaitoksen alue- ja paikallistoimistoista tuli yhdyskuntaseuraamustoimistoja ja työntekijöiden nimikkeet vaihtuivat jälleen, tällä kertaa rikosseuraamustyöntekijöiksi ja rikosseuraamusesimiehiksi (Rikosseuraamuslaitoksen vuosikertomus 2009, 1.)

Uuden organisaation mukanaan tuomat rakennemuutokset ja henkilöstörekrytoinnit leimasivat vuotta 2010. Viiden aluevankilan mallista siirryttiin kolmeen rikosseuraamusalueeseen ja alueita johtamaan perustettiin aluekeskukset Helsinkiin, Tampereelle ja Kuopioon. Osalle yhdyskuntaseuraamustoimistoja ja vankiloita johtamisjärjestelmän uudistus näyttäytyi yhdistelmäjohtajien nimeämisenä. Näiden rakenteellisten muutosten lisäksi käynnistyi prosessien ja sisältöjen kehittämistyö alueellisten toimintojen kehittämistyöryhmien kautta. Silmiinpistävää oli asiakasmäärien merkittävä lasku (Rikosseuraamuslaitoksen toimintakertomus 2010, 5-6.)

2011 Rikosseuraamuslaitoksen painopistealueina olivat seuraamusten sisällöllinen kehittäminen vaikuttavuuden näkökulmasta ja asiakkaita koskevien käytäntöjen yhdenmukaisuuden lisääminen. Toimintaa vakiinnutettiin ja kehitettiin ison organisaatiouudistuksen jälkeen ja yhteistä strategiaa käytiin läpi koko henkilöstön kanssa. Käyttöön tulivat yhdyskuntapalvelun osalta myös uudet toiminta suoriutumisen parantamiseksi (TSP)-tukitunnit (Rikosseuraamuslaitoksen toimintakertomus 2011, 1.)

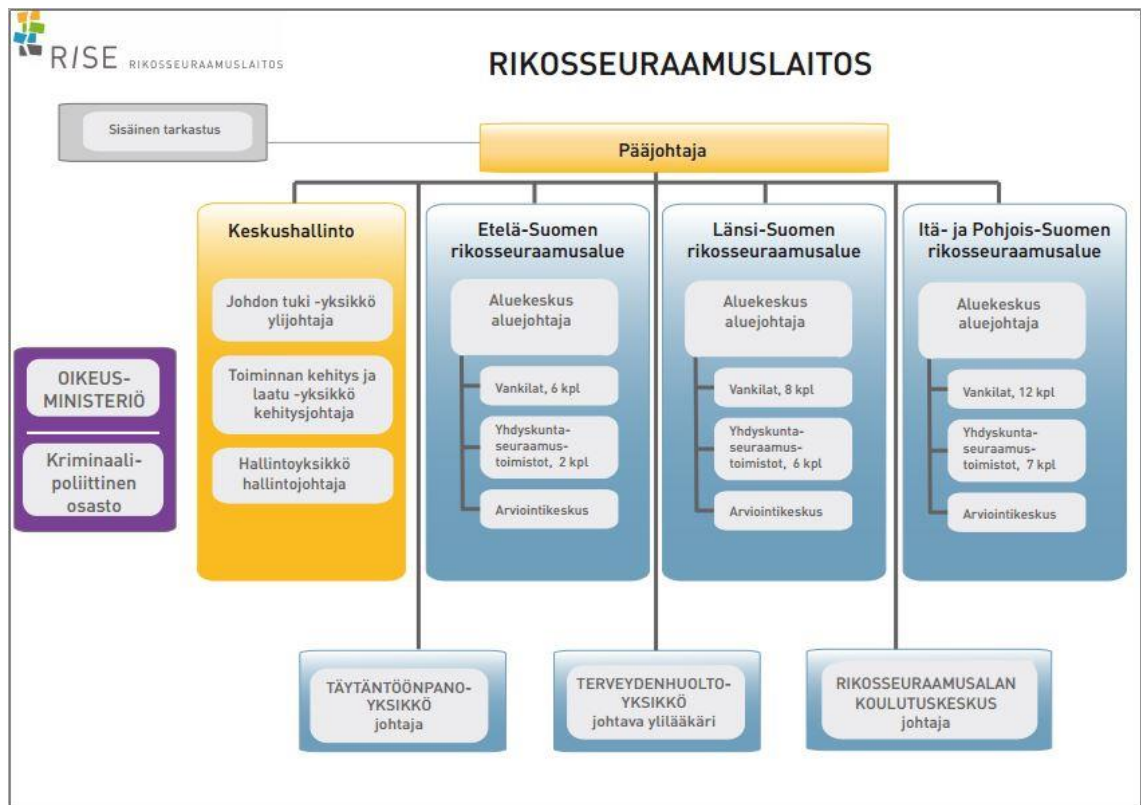
Uusi yhdyskuntaseuraamus, valvontarangaistus otettiin käyttöön 2012. Vuonna 2013 aloitettiin toimitilavisioiden suunnittelu ja toteuttaminen yhdyskuntaseuraamustoimistojen osalta kohti uusia monitoimitiloja. Myös yhdyskuntaseuraamusten kehittämishanke keskittyi yhdyskuntaseuraamusten kehittämiseen (Rikosseuraamuslaitoksen toimintakertomukset 2012, 1; 2013,1; 2014,2.)

2.2 Rikosseuraamuslaitos

Rikosseuraamuslaitos toimii vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoviranomaisena Oikeusministeriön alaisuudessa ja sen toimintaa säädellään laissa. Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteena on ehkäistä uusintarikollisuutta ja lisätä yhteiskunnan turvallisuutta (Rikosseuraamuslaitoksen vuosikertomus 2009, 1.)

Rikosseuraamuslaitoksen toimijoilla on yhteinen perustehtävä, joka on rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpano lainmukaisesti ja turvallisesti. Lainmukaisuus tarkoittaa sitä, että noudatetaan myös normaalisuusperiaatetta, jonka mukaan rangaistuksella ei tulisi olla kerrannaisvaikutuksia tuomitun elämään. Rangaistusajan suunnittelussa on keskeistä tuomitun mahdollisuus kehittää valmiuksiaan rikoksettomaan elämään. Elämänhallintaa tukevien taitojen harjaannuttaminen on tärkeää (Rikosseuraamuslaitoksen yleisesite 2015, 3, 5.)

Rikosseuraamuslaitos muodostuu keskushallintoyksiköstä, kolmesta täytäntöönpanoalueesta, täytäntöönpanoyksiköstä ja terveydenhuoltoyksiköstä sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta. Täytäntöönpanoalueet ovat Etelä-Suomen rikosseuraamusalue (ESRA), Länsi-Suomen rikosseuraamusalue (LSRA) ja Itä-Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue (IPRA). Alueilla toimii aluehallinto, jonka alla toimii aluekeskus. Rikosseuraamusalueet ovat jakautuneet rikosseuraamuskeskuksiin, joiden alla toimii yhdyskuntaseuraamustoimistoja, vankiloita ja arviointikeskuksia. (Rikosseuraamuslaitoksen yleisesite 2015, 5.)

KUVA 1. Rikosseuraamuslaitos (www.rikosseuraamus.fi)

Rikosseuraamuslaitos on linjaorganisaatio. Perinteet ovat pitkät ja laitoksen asema vaaka suomalaisessa yhteiskunnassa. Sen toiminnan kehittämiseksi onkin tärkeää huomioida uudistavan oppimisen mahdollisuudet.

Kun toimintaympäristö on suhteellisen pysyvä ja organisaation toimintakäytäntöjen perustan muodostavat rutiinit, syntyy valmiita ajattelu- ja toimintamalleja ja tapahtumien ennakkointia. Kehittyvä organisaatio tarvitsee valmiuksia uudensuuntaisiin ajattelu- ja toimintamalleihin. Toimintoja tulee tarkastella reflektiivisesti, uusia välineitä tulee kehittää ja toimintaympäristöihin vaikuttaa (Ruohotie 2000, 253.)

2.2.1 Yhdyskuntaseuraamustoimistot ja yhdyskuntaseuraamukset

Suomessa on 24 yhdyskuntaseuraamustoimistoa. Yhdyskuntaseuraamustoimistoissa täytäntöönpannaan yhdyskuntaseuraamuksia, joita ovat yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus, ehdonalaaisesti vapautuneiden valvonta ja ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta. Toimistoissa laaditaan myös seuraamukseen liittyviä lausuntoja ja rangaistusajan suunnitelmia (Rikosseuraamuslaitoksen yleisesite 2015, 5-6.)

Uudenlaisia tehtäviä yhdyskuntaseuraamustoimistoille on seurannut myös organisaatio-uudistusten myötä. Osa toimistoista toimii yhdistelmäyksikköinä ja maantieteellisten etäisyyksien mahdollistaessa yhteistyö esimerkiksi vankilan kanssa on lisääntynyt merkittävästi. Verkostotyö on aina kuulunut yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoon, mutta yhdistelmäyksikköjen myötä joissakin paikoissa on johtajan lisäksi esimerkiksi yhteiset apulaisjohtajat ja henkilökunnan työnkierto ja yhteisten tehtävien pohtiminen ovat tavanomaisia.

Rikoksettoman elämäntavan ja sosiaalisen selviytymisen tukemiseksi monissa toimitoissa järjestetään osana täytäntöönpanoa motivoivia keskustelutarjoja sekä kognitiivis-behavioraalisia ohjelmia (Rikosseuraamuslaitoksen yleisesite 2015, 5). Omassa työsämme ja työyhteisössämme olemme huomanneet, että työn kehittäminen koetaan tärkeäksi ja sen tiimoilta työskentelyyn tulee uusia työvälineitä ja menetelmiä jatkuvasti. Näitä kutsutaan hyviksi käytännöiksi. Asiakkaalle pyritään löytämään oikeanlaiset tukitoimet ja verkostot sekä suunnitelmalliset, toimivat ja oikea-aikaiset ratkaisut tuomion suorittamisen aikana rangaistuksen suorittamisen ja elämänhallinnan tukemiseksi. Hyvät käytännöt nimitystä käytetään alallamme toiminnasta, jota ei ole akkreditoitu. Tarkoitus on lisätä asiakkaan pärjäämistä omassa elämässään.

2.2.2 Yhdyskuntapalvelu

Yhdyskuntapalvelurangaistus on ehdottoman vankeuden sijasta tuomittu, pisimmillään kahdeksan kuukauden mittainen, rangaistus. Yhdyskuntapalvelutunteja voi näin ollen olla enintään 240 tuntia ja vähintään 14 tuntia. Yhdyskuntapalvelu suoritetaan pääsääntöisesti tekemällä yleishyödyllistä, säännöllistä ja palkatonta työtä voittoa tuottamattomissa paikoissa (L 2015/8.) Tätä osuutta yhdyskuntapalvelusta kutsutaan työpalveluksi tai työpalveluosuudeksi. Työpalvelu on ollut perinteinen tapa suorittaa yhdyskuntapalvelurangaistusta. Yhdyskuntapalvelun osana on voitu käyttää alusta saakka viisi tuntia päihdeongelmaa vähentävään toimintaan tai liikenneturvaohjelmaan. Vuonna 2006 laki muuttui ja mahdollisti rangaistuksen suorittamiseen liitettäväksi toimintaohjelmatunteja, esimerkiksi suuttumuksen hallinnan tunteja, enintään kymmenen tunnin verran. Tämä muutti yhdyskuntapalvelurangaistuksen suorittamisen sisältöä tukipainotusta lisäävästi (Rikosseuraamuslaitoksen yleisesite 2015, 6.)

Ohjelmatyön vaikuttavuutta on tutkittu paljon ja sen tulokset ovat olleet positiivisia. Tutkimuksia on tehty muun muassa Kanadassa ja Iso-Britanniassa (Saarijärvi 2005, 7). Tästä johtuen myös yhdyskuntapalvelun osalta kyseisen toiminnan nähtiin vaikuttavan uusintarikollisuuteen sitä vähentävästi. Toiset ohjelmista olivat kestoaltaan kymmentä tuntia pidempiä, esimerkiksi ryhmämuotoinen suuttumuksen hallinta kurssi on 18 tunnin mittainen. Tämä herätti aikanaan keskustelua työyhteisöissämme siitä, olisiko mahdollista aikatauluttaa yhdyskuntapalveluun muuta toimintaa työpalvelun lisäksi enemmän kuin kymmenen tuntia. Kyseisenä aikana asioita pohdittiin paljon keskusteluissa työyhteisöjen sisällä.

Vuonna 2011 laki muuttui ja mahdollisti muun kuin työpalvelun osuuden lisäämisen enintään 30 tuntiin tai puoleen tuomittujen yhdyskuntapalvelurangaistuksen tuntien osalta (L 2015/8).

2.2.3 Rikoksentekijän kuntouttaminen

Anssi Keinänen on tutkinut yhdyskuntapalvelun asemaa suomalaisessa rangaistuskäytännössä. Tutkimuksessaan Keinänen on tarkastellut myös rikollisen käyttäytymisen ja erilaisten sosiaalisten tekijöiden yhteyttä. Tutkimuksen mukaisia sosiaalisia ongelmia olivat päihdeongelma, asunnottomuus, työttömyys, toimeentulo-ongelmat, aikaisempi rikostausta sekä rikollisuuteen altistavat sosiaaliset suhteet ja ajankäyttö. Pahimmaksi ongelmaksi tuomituilla näyttäytyi päihdeongelma. Sillä oli tutkimuksessa myös selkeä yhteys moneen muuhun sosiaaliseen ongelmaan. Myös rikoksiin syyllistymisessä päihdeongelma näyttäytyi merkittävimpana selittävänä tekijänä. Päihdeongelma oli myös vahvasti yhteydessä yhdyskuntapalvelun keskeyttämiseen ja siten suoriutumisen epäonnistumiseen. Yhteiskuntaan kiinnittyminen yhdyskuntapalvelun asiakkaiden osalta edellyttää Keinäsen mukaan myös riittävää päihdekuntoutusta (Keinänen 2008, 7, 74.)

Yhdyskuntapalveluasiakkailta päihdeongelma näyttäytyy haasteena myös tutkimuksemme perusteella. Sen tueksi ja ratkaisemiseksi etsitään erilaisia vaihtoehtoja niin lausuntovaiheessa kuin itse toimeenpanovaiheessakin. Yhdyskuntapalvelu voi esimerkiksi olla tauolla asiakkaan ollessa päihdehoidossa. Päihdeongelma on siten mittava haaste rikosseuraamustyössä, että sen kuntouttamiseen on panostettu erilaisin tavoin. Myös

yhteistyö muiden toimijoiden kanssa on keskeistä suhteessa päihdeongelman hoitoon. Yhdyskuntapalvelun osalta toiminta suoriutumisen parantamiseksi on merkittävässä osassa interventioita suhteessa päihdekäyttöön ja tämä näyttäytyy myös tutkimusaineistossamme. Rikoksenteikijän kuntoutuksessa tuleekin ehdottomasti huomioida päihdeidenkäytön haasteet ja ongelmat.

Rangaistuksen avulla saavutettujen hyötyjen tulisi olla sen aiheuttamia haittoja suurempi. Tämä on klassisen rikosoikeuden ajattelijoiden lähtökohta. Lisäksi rankaisun yleistävä vaikutus eli yleispreventio on sen keskeinen tehtävä. Keskeistä on rationaalisen vallinnan mahdollisuus. Yleisestävyys ei kuitenkaan toimi silloin, kun rikoksiin ei liity etukäteisharkintaa. Tämä ajatus kumoaa pelotteluvaikutuksen ja vaikuttaa siten yleispreventioon. Ihmiset noudattavat lakeja yleensä siksi, että se on tapa tai se koetaan oikeaksi. Yhteenvetona käyttäytymisemme ei perustu rangaistuksen uhkaan ja tämä näyttäytyy myös rikollisuuden määrässä, joka toisin ollen olisi merkittävästi suurempi (Laine 2014, 281-282.)

Rikoksenteikijöiden kuntouttaminen on nähty vaikuttavampana koston, pelotuksen ja eristyksen sijaan. Tämä on vaatinut näihin aikoihin asti jatkuneen keskustelun siitä, voidaanko kuntouttavat ja kontrolloivat toimenpiteet yhdistää. Toiset ajattelevat, että kuntoutumisen mahdollisuus tuhoutuu kontrollin ja rankaisutoimen myötä. Toiset taas ajattelevat kontrolloivien elementtien kuuluvan kuntoutukseen sen edellytyksenä. Kuntouttamisajatuksen peruslähtökohta on siinä, että ihmisten käyttäytyminen johtuu sitä edeltävistä tekijöistä ja syistä. Henkilöhistorioiden merkitys on näin ollen suuri. Menneisyydestä voitaisiin näin ollen käyttäytymistieteiden avulla löytää rikollisuuden syyt. Yksilöllinen elämänhistoria olisi siis merkittävässä osassa rikoksiin syyllistymiseen nähden. Ongelmakäyttäytymisen syiden löytyminen on tärkeää, jotta ne voitaisiin poistaa sopivan hoidon ja käsittelyn avulla. Hoidollisilla toimenpiteillä on terapeuttinen funktio. Onnistuneessa kuntoutuksessa rikoksenteikijä integroituu takaisin yhteiskuntaan, uusintarikollisuus vähenee ja tilanteesta hyöttyy sekä rikokseen syyllistynyt että yhteiskunta (Laine 2014, 286-287.)

Edellisen kappaleen ajattelutapaa on myös kritisoitu vahvasti. Esimerkiksi What works -toimintamallin pohjalta Martinson toi esiin sen, että hoito-ohjelmat perustuivat rikollisuuden näkemiseen sairautena. Teoria saattaa aliarvioida tai kieltää rikoksen normaalisuuden yhteiskunnassa ja unohtaa tosiasian, että iso osa rikoksenteikijöistä on persoonal-

taan normaaleja. Yhteiskuntamme olosuhteet ja tosiasiat peilautuvat heistä (Laine 2014, 288-289.)

Ohjelmakeskeisen kuntouttamisen keskiössä on luonnollisesti itse toimintaohjelma. Ohjelmaa akkreditoidaan, arvioidaan ja siitä tehdään meta-analyyseja. Huomiotta on jätetty monipuolinen prosessi, jonka kautta desistanssi eli rikollisuudesta irrottautuminen tapahtuu. Ulkoinen yhteiskunta on myös sivuutettu. Rikollisuudesta irrottautumiseen liittyen voidaan listata kuusi erilaista teemaa. Nämä ovat yksilöllisyys, subjektiivisuus ja identiteetin rakentaminen, toivon ylläpitäminen, suhteet muihin tärkeisiin ihmisiin, vahvuudet ja resurssit, itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ja sosiaalisen pääoman kehittäminen (McNeill 2012, 94-98.)

Vallitseva kuntoutusajattelu kompastelee McNeillin mukaan seuraaviin tekijöihin. Teoriaan rikollisuudesta eli sosiaaliseen konstruktion, kuntoutusjärjestelmän oikeudenmukaisuuteen, kyseenalaiseen asiantuntijuuteen, ja pakkoon perustuvan kuntouttamisen yleistymiseen. Tämä viimeinen evidenssiin perustuva kuntouttaminen on yhdistetty kovenevaan ja rangaistushakuisen kriminaalipolitiikkaan. Näin tapahtuen asiakkaalta ei enää edellytetä suostumusta. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että ihmisiä hoidetaan ilman omaa halua ja tämä tuo ongelmia tullessaan (Laine 2014, 298.)

Kuntoutusta tulisi tarkastella niin yksilötasolta, psykologisen kuntoutuksen muodossa kuin oikeudellisten toimien desistanssin tukemisen näkökulmasta, moraalisen kuntouttamisen pohjalta sekä sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmasta. Vihamielinen ympäristö on äärimmäinen riski rikollisuudesta irrottautumisessa (Laine 2014, 298- 299.)

Positiivisia tuloksia desistanssiin on nähty tuottavan kognitiivisen komponentin omaavat ohjelmat ja toiminnot. Tällöin työskentelyssä keskitytään rikollista käyttäytymistä ylläpitäviin asenteisiin ja ajattelutapoihin. Rikollisuus nähdään opittuna toimintatapana (Laine 2014, 301.)

On arveltu, että vaikuttavin malli rikoksentekijöiden hoidossa olisi riski-tarvevastaavuus (RTV) -malli (Bonta 2010, 19). Malli perustuu sosiaalisen oppimisen teoriaan ja vaikutteita on tullut siten behavioristisista ja kognitiivisista teorioista. Mallissa ajatellaan, että rikollinen käyttäytyminen on opittua ja sosiaalisen vuorovaikutuksen oppimistulos. Siitä voidaan siis myös oppia pois (Tyni 2015, 59.) Mallissa riskin periaa-

te tarkoittaa sitä, että työ kohdennetaan suuren uusimisriskin asiakkaisiin, tarpeen periaate keskittyy siihen, että kaikki rikoksenteikijän tarpeet eivät liity rikolliseen käyttäytymiseen. Vastaavuusperiaate puolestaan toiminnan vastaavuutta rikoksenteikijän kykyihin (Bonta 2010, 20.)

Rikoksenteikijän kuntouttamisen linjat ovat vaihdelleet aikojen saatossa. What works – ajattelun ja ”Riski Tarve ja Vastaavuus” (RTV) -periaatteen jälkeen on noussut vahvasti esiin ”Good Lives Model” (GLM) eli ”Hyvän Elämän Mallin” mukainen ajattelu.

”Good Lives Model” (GLM) eli ”Hyvän Elämän Malli” on luotu vaihtoehtoiseksi lähestymistavaksi korjaavalle hoidolle ja se on yleinen kuntoutusteoria laajalle skaalalle mukaan lukien rikollisen käyttäytymisen (Ward 2010, 45). ”Hyvän elämän mallia” voidaan luonnehtia rikoksenteikijän kuntoutuksessa voimavarakeskeiseksi lähestymistavaksi, jonka päämäärä on parantaa rikoksenteikijän sisäisiä ja ulkoisia resursseja elää palkitsevampaa ja rikoksetonta elämää. Positiivinen psykologia toimii GLM:n pohjana, koska tarkoituksena on edistää rikoksenteikijän hyvinvointia. GLM voidaan kuvata rankentavana orientaationa korjaaville interventioille (Ward 2010, 41.)

”Hyvän elämän malli” on eettinen konsepti, joka huomioi ihmisarvon, ihmisoikeudet, valinnanvapauden suhteessa tavoitteisiin ja oman elämän toimijuuden. Toimiakseen toivotusti, ihmiset tarvitsevat tiettyä vapautta ja hyvinvoinnin ”hyviä”, kuten liikkumisen vapaus, omatunnon vapaus, kyky ongelmanratkaisuun, fyysinen ja psyykinen terveys ja riittävä tieto itsestä ja ympäröivästä maailmasta. Kun yleisesti hyväksytään, että on olemassa eettinen pakko tunnustaa rikoksenteikijän toimijuus ja moraalinen kytkeytyminen yhteiskunnan jäseneksi, siitä seuraa hoito- ja kuntoutusohjelmien kehittyminen tämän asian huomioonottamisessa (Ward 2010, 42.)

Jotta ihmiset toimivat tehokkaasti ja toivotusti, perustarpeiden kohtaaminen on tärkeää. Ihmiselle on luontaista suuntautua kohti tiettyjä tavoitteita. Näistä tavoitteista, eli GLM:n mukaisten ”hyvien” joukosta on nostettu esiin 10 ensisijaista ”hyvää”. Näitä ovat elämä, tieto, erinomaisuus työssä tai harrastuksessa, itsenäisyys, sisäinen rauha, liittyminen, yhteisöllisyys, henkisyys, ilo ja luovuus. Näiden tavoittelun keinoihin pyritään panostamaan tässä mallissa (Ward 2010, 47-48.)

Kun rangaistus ja kuntoutus yhdistetään, voidaan ajatella riskienhallinnan helpottuvan. Tällöin on kuitenkin olemassa riski, että tämä tapahtuu rikoksentekijän hyvinvoinnin kustannuksella, koska kansalaisten suojeleminen rikoksentekijältä asettaa taakan tekijän harjoituksille. Desistanssin näkökulmasta kuntouttaminen on sosiaalisen uudelleenintegroitumisen edistämistä. Kuntoutuksen kehikseen liitettynä tyydyttävä, täysi ja iloinen elämä näyttää merkittävää osaa (Ward 2010, 43-44.)

GLM:n keskeisenä ideana on ”practical reasoning” eli ”käytännöllinen perustelu”. ”Käytännöllinen perustelu” sisältää käsitykset arvokkuudesta ja yksilön päämäärien kunnioittamisesta sekä ajatuksen siitä, kuinka yksilön päämäärät parhaiten voidaan toiminnassa saavuttaa. Se erottuu muista teoreettisista perusteluista toiminnan ohjaamisen painotuksella uskomusten kehittämisen ja muotoilun sijasta. Tärkeää on siis läheinen yhteys yksilön tavoitteisiin ja myöhempään toimintaan (Ward 2010, 41.)

Yhdyskuntapalvelun toiminta suoriutumisen parantamiseksi –tukitunnit (TSP-tunnit) tulivat yhdyskuntapalvelun uudeksi tukevaksi toimintamuodoksi vuonna 2011. TSP-tuntien vahvuudeksi voidaan ajatella se, että niiden sisältöjä ei ole määritelty yksityiskohtaisesti kuten ohjelmatyötä ja ne kuuluvat ikään kuin kategorisesti enemmän hyvien käytäntöjen piiriin. Toisin sanoen tuntien suunnittelusta ja toteutuksesta ei ole haettu käsikirjamaista toimintatapaa vaan ohjeistusten kautta ne on raamitettu säilyttäen työntekijän harkinnan ja ammattitaidon mukaiset ”vapaa kädet”. Sekä ohjelmatyössä että hyvissä käytännöissä ja mielestämme näin ollen myös TSP-tuntien toteutuksessa suuntaviivoja on viime aikoina haettu myös edelle mainitusta ”Hyvän Elämän Mallista”.

Rangaistus voidaan lisäksi nähdä asiakkaiden tulkitsemana pysäyttäjänä, velvoitteena tai mahdollistajana. Yhdyskuntapalvelu voidaan kokea esimerkiksi päihdehuollon mahdollistajana ja kuntoutusprosessina. Yhdyskuntapalvelu on koettu myös ”omaehtoisena” kuntoutusprosessina ja se saattaa toimia siis motivoivana tekijänä. Yhdyskuntapalvelu voidaan kokea myös koko perheen yhteisenä prosessina tai esimerkiksi muiden mielekkäiden asioiden mahdollistajana. Iso rooli on sillä, että yhdyskuntapalvelu pitää suorittajan pois vankilasta (Järvinen 2006, 80-83.)

Asiakkaiden työorientaatioita voidaan jakaa velvollisuusorientaatioon, kriisiorientaatioon ja muutosorientaatioon. Muutosorientaatioissa kuvataan asiakkaan toimintaa kohti muutosta. Asiakas kokee hyötyvänsä yhteistyösuhteesta ja rangaistuksensa suorittami-

sesta suhteessa muutoksentekeensa. Muutosorientaatiossa olevaa asiakasta kuvaa avoimuus omien asioidensa suhteen. Muutoksen lähtökohtana koetaan oma itse ja oma toiminta (Järvinen 2006, 88- 93.)

Tunteiden kanssa työskenteleminen on motivointi- ja muutostyön, kuten myös asiakaslähtöisen työn ydintä. Työskentely vahvistuu, kun asiakas kertoo työntekijälle tunteitaan, jotka liittyvät ongelmiin. Tämä puolestaan on sidoksissa luottamussuhteeseen, johon peilautuu myös asiakkaan tilanteeseen vaikuttavia tärkeitä tekijöitä, jotka saattavat jäädä huomiotta, mikäli asiakas ei tuo niitä esiin. Mikäli luottamussuhdetta ei synny, työskentely keskeytyy helpommin. Myönteisessä asiakassuhteessa asiakas voi luottaa työntekijän auttamishaluun. Asiakassuhteesta voi muotoutua myös emotionaalisesti latautunut, jolloin kokemus välittämisestä on voimakas. Tässä tapauksessa työntekijästä tulee asiakkaalle tärkeä ja merkityksellinen. Työntekijän tärkeä tehtävä onkin itse kyetä tekemään arvio jokaisessa asiakassuhteessaan, pyrkiikö hän neutraaliin vai emotionaalisesti latautuneeseen suhteeseen. Neutraali ja asiallinen taso riittää auttamaan asiakasta. Toisaalta se, mitä parempi suhde on, sitä vaikeampia asioita se kannattelee (Särkelä 2001, 35-61.)

Ammatilliselta mukavuusalueelta poistuminen voi edesauttaa avointa vuoropuhelua ja yhteistyötä asiakkaiden kanssa. Asiakkaan osallistuminen on asiantuntijuutta ja ammatillista osaamista rikastuttavaa. Asiakkaiden kokemustiedon ja työntekijöiden ammatillisen osaamisen yhdistymistä kutsutaan jaetuksi toimijuudeksi. Tämä yhteinen jaettu toimijuus palvelee niin itse palveluprosessissa, palvelujen suunnittelemisessa ja kehittämisessä kuin yhteiskunnallisessa vaikuttamistyössäkin (Laitinen & Niskala 2014, 12.)

3 TOIMINTA SUORIUTUMISEN PARANTAMISEKSI

Yhdyskuntapalvelulakiin tuli voimaan vuoden 2011 alussa muutoksia. Niiden perusteella yhdyskuntapalvelusta voidaan suorittaa enintään 30 tuntia osallistumalla Rikosseuraamuslaitoksen järjestämään tai hyväksymään toimintaan, jonka tarkoituksena on vähentää tuomitun uusintarikollisuuden riskiä tai päihdeongelmia sekä lisätä tuomitun edellytyksiä suorittaa yhdyskuntapalvelurangaistus (L 2015/8.)

Uuden lain myötä koettiin tärkeäksi ohjelmatyön lisäksi myös muunlainen tuki yhdyskuntapalvelun suorittamiseen nähden (L2015/8). Tämä muunlainen tuki on vapaamuotoisempaa kuin strukturoidut ohjelmat. Tällä tuella tarkoitettiin muun muassa suunnitelmallista ja arvioivaa työskentelyä esimerkiksi päihdeongelman suhteen, muutoskeskusteluja rikoksiin liittyen, motivointityöskentelyä, retkahdusten käsittelyä, intensiivisempää kontaktia työntekijään keskustelujen muodossa ja jopa toisten palveluntuottajien palvelujen hyödyntämistä, esimerkiksi A-klinikka ja sinne ohjaaminen.

Edellä mainituilla muutoksilla parannettiin edellytyksiä jo käytössä olevien ohjelmien ja päihdeongelmien vähentämiseen tavoiteltujen toimien osalta. Tarkoituksena on myös mahdollistaa uuden tyyppisiä toiminnan mahdollisuuksia eli tarjota puitteet kehittymiselle (Kuivajärvi & Lavikkala 2011.)

Asiakkaat itse eivät juuri käytä tuki-käsitettä ennen kuin elämänmuutos on jo pidempiaikainen. Tuki kulkee sanana vahvasti viranomaisten käyttämässä kielessä ja käsitteistössä (Järvinen 2006, 75.)

Yhdyskuntapalvelua on mahdollista suorittaa Rikosseuraamuslaitoksen järjestämässä tai sen hyväksymässä toiminnassa, jonka tarkoituksena on lisätä tuomitun yhdyskuntapalvelun suorittamismahdollisuuksia sekä vähentää rikoksen uusimisriskiä ja päihdeongelmaa. Asiakkaasta tulee aina olla tehtynä tilannearvio, johon tukitoimien käyttö perustuu (Rikosseuraamuslaitoksen käsikirja 2014, 28-30.)

Rikosseuraamuslaitoksen ohjeistuksessa määritellään, että toimeenpanosta vastaava valvoja suunnittelee ennalta työskentelytunnit tuomitun kanssa. Suunnitteluvaiheessa selvitetään tuomitun tilannetta tai mietitään, mitä edellytyksiä toimeenpanon jatkami-

selle vaaditaan, jotta tuomitulla on mahdollisuus yhdyskuntapalvelusta suoriutua. Tärkeässä roolissa nähdään myös ohjeistuksen mukaan motivointi ja tukeminen. Laki määrittelee, että mahdollisuus tuntien käyttöön tulee olla rangaistuksen alussa tai sen kestäessä esimerkiksi päihteidenkäytön tai jonkun muun asian vaikeuttaessa suoriutumista (Kuivajärvi & Lavikkala 2011.)

Mikäli tuomitun suoriutumisedellytyksissä havaitaan puutteita jo toimeenpanon alkuvaiheessa, tarkoituksenmukaisena nähdään palvelun aloittaminen tukitunneilla. Keskeisenä sisältönä tuodaan esiin tilanteen arviointi, toimeenpanosuunnitelman laatiminen ja asiakkaan motivointi. Arviointiin on mahdollista käyttää Rikosseuraamuslaitoksen alkuarviointilomaketta. Arvioinnin tulokset ja suunnitelma tulee kirjata asiakastietojärjestelmään (Kuivajärvi & Lavikkala 2011.)

Yhdyskuntaseuraamustoimistojen asiakastietojärjestelmästä saadaan kerättyä erilaista tilastotietoa. Seuraavassa tilastoja TSP-tunneista osana yhdyskuntapalvelua. Kyseisissä tilastoissa tulee näkyväksi suunniteltujen ja toteutuneiden TSP-tuntien määrät toimitoittain sekä prosentuaalinen osuus yhdyskuntapalvelutunneista. Tilastot on otettu 19.11.2015 ja ne kertovat tilanteista vuodelta 2014 ja vuoden 2015 osalta marraskuuhun saakka.

TSP-tuntien osalta vaikuttaa tilastojen perusteella siltä, että suunniteltujen ja toteutuneiden tuntien suhde on sama kuin kaikissa yhdyskuntapalvelun palvelukerroissa. Toisin sanoen TSP-tunnit eivät näytä peruuntuvan useammin tai harvemmin kuin muut yhdyskuntapalvelun tunnit. Tukituntien osuus yhdyskuntapalvelun suorituskerroista ei kuitenkaan ole suuri. Se vaihtelee toimipaikoittain 0,0% ja 1,2% välillä. Tutkimuksemme perusteella tunnit näyttäytyivät merkityksellisinä niitä toteuttaville työntekijöille. Tilastoiden perusteella voidaan kuitenkin todeta, että TSP-tuntien käyttö vaikuttaa vähäiseltä. On mielenkiintoista nähdä, tuleeko tuntien käyttö jatkossa lisääntymään. Tilastoissa näyttäytyy myös yhdyskuntapalvelutuomioiden määrän väheneminen ja siten myös TSP-tuntien väheneminen.

TALUKKO 1: Rikosseuraamuslaitoksen tilasto 1 (Rikosseuraamuslaitos)

YKP - toiminta suoriutumisen parantamiseksi 2014-2015

19.11.15

Pvkr/v 2014

Toimeenpano/yks-tsto	HIö	Ykp toim.lkm	Pkrt lkm	S h	V h	Vh/Sh, %	tsp% /kaikki yht.
Helsingin yks-tsto	46	46	124	124	66	53,2	0,4
Hämeenlinnan yks-tsto	25	25	88	94	64	68,1	1,2
Joensuun yks-tsto	10	10	23	23	14	60,9	0,2
Jyväskylän yks-tsto	18	18	43	44	35	79,5	0,4
Kouvolan yks-tsto	18	18	29	29	21	72,4	0,2
Kuopion yks-tsto	47	47	119	119	77	64,7	0,5
Lahden yks-tsto	5	5	10	10	7	70,0	0,1
Mikkelin yks-tsto	14	14	40	41	30	73,2	0,5
Oulun yks-tsto	63	63	190	199	135	67,8	0,9
Porin yks-tsto	17	17	46	46	35	76,1	0,5
Rovaniemen yks-tsto	20	21	118	125	80	64,0	1,1
Tampereen yks-tsto	26	26	90	91	53	58,2	0,3
Turun yks-tsto	32	33	92	98	59	60,2	0,4
Uudenmaan yks-tsto	118	122	323	323	239	74,0	1,1
Vaasan yks-tsto	4	4	5	5	4	80,0	0,0
	463	469	1340	1371	919	67,0	0,5

Pvkr/v 2015

Toimeenpano/yks-tsto	HIö	Ykp toim.lkm	Pkrt lkm	S h	V h	Vh/Sh, %	tsp% /kaikki yht.
Helsingin yks-tsto	29	29	83	88	59	67,0	0,4
Hämeenlinnan yks-tsto	10	10	26	30	22	73,3	0,6
Joensuun yks-tsto	17	17	40	40	32	80,0	0,5
Jyväskylän yks-tsto	12	12	40	40	34	85,0	0,4
Kouvolan yks-tsto	15	15	32	32	19	59,4	0,2
Kuopion yks-tsto	15	15	35	36	22	61,1	0,2
Lahden yks-tsto	6	6	10	11	9	81,8	0,2
Mikkelin yks-tsto	14	14	46	46	33	71,7	0,6
Oulun yks-tsto	62	64	171	175	101	57,7	0,8
Porin yks-tsto	11	11	28	28	16	57,1	0,3
Rovaniemen yks-tsto	16	16	65	65	36	55,4	0,5
Tampereen yks-tsto	23	24	96	96	66	68,8	0,3
Turun yks-tsto	22	22	58	63	52	82,5	0,4
Uudenmaan yks-tsto	97	101	281	285	205	71,9	1,1
Vaasan yks-tsto	6	7	21	21	10	47,6	0,1
	355	363	1032	1056	716	67,8	0,5
	818	832	2372	2427	1635	67,4	0,5

Pkrt/v=Palvelukertapvm/vuosi

HIö = Henkilötunnus

Ykp toim.lkm = Ykp toimeenpano lkm

Pkrt lkm = Palvelukerta lkm

S h = Suunnitellut tunnit

V h = Varmennetut tunnit

Vh/Sh,% = Varmennetut per suunnitellut, %

tsp% /kaikki yht.=tsp varmennetut, osuus kaikista (%)

TALUKKO 2: Rikosseuraamuslaitoksen tilasto 2 (Rikosseuraamuslaitos)

YKP palvelukerrat 2014-2015**19.11.2015**

Toimeenpano/yks-tsto	Pkrt/v	Hlö	Ykp toim.l	S h	V h	Vh/Sh,%
Helsingin yks-tsto	2014	242	257	23854	15863	66,5
Hämeenlinnan yks-tsto		80	82	7785	5141	66,0
Joensuun yks-tsto		113	124	11054	8151	73,7
Jyväskylän yks-tsto		148	159	12323	9940	80,7
Kouvolan yks-tsto		182	200	17182	12258	71,3
Kuopion yks-tsto		224	247	20655	14927	72,3
Lahden yks-tsto		126	138	10715	8180	76,3
Mikkelin yks-tsto		91	95	7235	5648	78,1
Oulun yks-tsto		219	241	20901	14510	69,4
Porin yks-tsto		108	116	9180	6898	75,1
Rovaniemen yks-tsto		114	123	10675	7452	69,8
Tampereen yks-tsto		281	302	27441	19487	71,0
Turun yks-tsto		243	271	24534	16548	67,4
Uudenmaan yks-tsto		355	381	31515	22417	71,1
Vaasan yks-tsto		191	206	17843	13330	74,7
	2014	2717	2942	252892	180750	71,5

Toimeenpano/yks-tsto	Pkrt/v	Hlö	Ykp toim.l	S h	V h	Vh/Sh,%
Helsingin yks-tsto	2015	237	250	22768	13569	59,6
Hämeenlinnan yks-tsto		65	68	5521	3712	67,2
Joensuun yks-tsto		94	102	9122	5928	65,0
Jyväskylän yks-tsto		138	145	12444	9201	73,9
Kouvolan yks-tsto		143	155	13539	8681	64,1
Kuopion yks-tsto		184	195	17686	11740	66,4
Lahden yks-tsto		101	105	8683	5844	67,3
Mikkelin yks-tsto		93	96	7892	5986	75,8
Oulun yks-tsto		205	225	19632	12357	62,9
Porin yks-tsto		115	119	9082	6324	69,6
Rovaniemen yks-tsto		99	114	10077	6612	65,6
Tampereen yks-tsto		310	334	29668	20370	68,7
Turun yks-tsto		212	232	21784	14046	64,5
Uudenmaan yks-tsto		334	356	29437	19032	64,7
Vaasan yks-tsto		172	186	15513	11436	73,7
	2015	2502	2682	232848	154838	66,5

	Sum:	5219	5624	485740	335588	69,1
--	-------------	-------------	-------------	---------------	---------------	-------------

Pkrt/v=Palvelukertapvm/vuosi			S h = Suunnitellut tunnit			
Hlö = Henkilötunnus			V h = Varmennetut tunnit			
Ykp toim.lkm = Ykp toimeenpano lkm			Vh/Sh,% = Varmennetut per suunnitellut, %			
Pkrt lkm = Palvelukerta lkm			tsp% /kaikki yht.=tsp varmennetut, osuus kaikista (%)			

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA SEN TOTEUTUS

Opinnäytetyömme tarkoituksena on avata yhdyskuntapalvelun toiminta suoriutumisen parantamiseksi (TSP) käsitettä rikosseuraamustyöntekijöiden näkökulmasta käsin. Työskentelemme molemmat yhdyskuntaseuraamustoimistossa ja käsiteltävä aihe kuuluu myös omaan toimenkuvaamme. Emme kuitenkaan itse osallistuneet tutkimukseen vaan omat kokemuksemme tulevat näkyviksi lähinnä opinnäytetyön pohdintaosuuksissa. Rajasimme oman osallistumisemme myös siksi, että objektiivisuus olisi mahdollisimman konkreettista ja omat henkilökohtaiset mielipiteemme eivät vaikuttaisi tutkimustuloksiin.

Kiinnostuksen kohteenamme oli erityisesti se, miten TPS-tukitunnit olivat löytäneet paikkansa yhdyskuntapalvelun osana ja erosiko niiden toteutus vastaajien kesken vai olisivatko vastaukset samankaltaisia työkokemuksesta ja rikosseuraamusalueesta riippumatta.

Aivoriihityöskentelymenetelmän perusteella lähdimme itse tuottamaan mielikuvia TSP-tunneista omiin kokemuksiimme, lakiin ja ohjeistuksiin pohjaten. Lisäksi ennen opinnäytetyön kyselyn teettämistä olimme keskustelleet aiheesta toimistollamme ja sitä kautta myös alustavasti kartoittaneet erilaisia mielipiteitä ja ajatuksia tunteihin liittyen. Keskeisinä elementteinä tunneista puhuttaessa nousivat esiin tuki asiakkaalle, kohtaaminen, keskustelu, mahdollisuus paneutua ja toisaalta tulla kuulluksi, yksilöllisyys, räätälöity palvelu, vaikuttaminen, vapaaehtoisuus, suunnitelmallisuus, tilanteen selvittäminen, ratkaisujen löytäminen ja etsiminen ja ohjelmatyön kartoitus.

Opinnäytetyössämme koostamme kahdentoista rikosseuraamustyöntekijän vastausten perusteella palautteen ja kehitysehdotuksia TSP-tukituntien suhteen. Lisäksi nostamme esiin työntekijöiden näkökulmasta hyvin toimivia ja työskentelyä tukevia rakenteita ja mahdollisuuksia. Opinnäytetyön tavoitteena on tehdä näkyväksi tämän hetken tilanne TSP-tuntien käytöstä, jotta toiminta voisi yhdenmukaistua ja lisääntyä hyväksi havaittujen käytäntöjen osalta.

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimustehtävämme on tarkastella yhdyskuntapalvelun TSP-toimintamallin käyttöä ja sen kehityshaasteita rikosseuraamustyöntekijöiden näkökulmasta käsin eli tuoda esiin tilanteita, sisältöjä, vaiheita ja kehitysehdotuksia tämän suhteellisen uuden toimintamallin käytöstä.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Miten toiminta suoriutumisen parantamiseksi (TSP) työmenetelmää käytetään?
2. Miten toiminta suoriutumisen parantamiseksi (TSP) työmenetelmää tulisi kehittää?

4.2 Tutkimusmenetelmät ja tutkimusaineisto

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Halusimme selvittää juuri TSP-tukituntien parissa työskentelevien rikosseuraamustyöntekijöiden toiminnalle antamia merkityksiä. Näitä merkitysrakenteita ja tutkittavaan asiaan liittyviä syyseuraussuhteita selvitettäessä laadullinen tutkimusote on todettu sopivaksi (Metsämurtonen 2000, 14.)

Laadullisessa tutkimuksessa usein keskitytään varsin pieneen määrään tapauksia ja niitä pyritään analysoimaan mahdollisimman perusteellisesti. Tieteellisyyden kriteerinä aineistoa ajatellen ei pidetäkään määrä vaan laatua. Harkinnanvaraisen otannan sijaan puhutaan myös harkinnanvaraisesta näytteestä, joka eroaa tilastollisista otantamenetelmistä (Eskola & Suoranta 2005, 18.)

Vaihtoehtona oli tehdä kvantitatiivinen tutkimus, jolloin olisimme kartoittaneet valtakunnallisesti kolmen rikosseuraamusalueen eri toimistojen työntekijöiden mielipiteitä. Kvalitatiivisen tutkimuksen valitseminen ei ollut yksiselitteisen helppo vaihtoehto, sillä oli monia asioita, jotka puhuivat määrällisen tutkimuksen puolesta. Aihetta ei ole aiemmin tutkittu ja olisi ollut mielekästä kartoittaa eri toimistojen käytäntöjä määrällisesti ja vertailla myös niitä keskenään. Päädyimme kuitenkin laadullisen tutkimuksen tekemiseen, koska halusimme keskittyä tutkimaan ja analysoimaan tarkemmin 12 TSP –

tukitunteja käyttävän rikosseuraamustyöntekijän vastauksia ja saada heidän kokemuk-
sensa esiin. Vastaaajiksi valitsimme TSP-tukitunteja työssään käyttäviä tuntemiamme
rikosseuraamustyöntekijöitä eri toimistoista kaikilta kolmelta eri rikosseuraamusalueel-
ta. Kysymyksistä kaksi oli kartoittavaa ja neljä avointa TSP-tukitunteja koskevaa kysy-
mystä.

Laadimme sähköisen kyselylomakkeen (LIITE 1), jota testasimme huhtikuussa 2015
kolmella rikosseuraamustyöntekijällä, joilla kaikilla on kokemusta yhdyskuntapalvelun
TSP-tukituntien käytöstä. Lisäksi heidän työkokemuksensa pituudessa oli selkeästi
vaihtelua. Vastaaajilta pyysimme palautetta lomakkeen toimivuudesta ja ymmärrettävyy-
destä. Pyysimme koevastaaajilta myös arvion vastaamiseen kuluneesta ajasta sekä mah-
dolliset kehitysehdotukset lomakkeen tai sen ohjeistuksen suhteen. Kaikki koevastaa-
jamme olivat tyytyväisiä lomakkeeseen ja kokivat sen tarkoituksenmukaisena.

4.3 Aineiston analyysi

Tutkimusaineistomme analyysimenetelmänä käytimme aineistolähtöistä sisällön ana-
lyysiä. Pohtiessamme eri vaihtoehtoja, päädyimme käsittelemään aineistoa tyyppitellen
sitä.

Tyypittely voidaan nähdä perinteisen teemoittelun ohella vaihtoehtona. Aineisto esite-
tään tällöin yhdistettyjen tyyppien tai eräänlaisten mallien kautta. Aineisto ryhmitellään
tyypeiksi samankaltaisuuksia etsimällä ja se edellyttää saadun tiedon eli vastauksista
esiin nousevan tarinajoukon jäsentämistä, kuten teemoittelukin. Tyyppien päämääränä
on kuvata aineistoa laajasti, mielenkiintoisesti ja taloudellisesti (Eskola & Suoranta
2005, 181.)

Kyselymme kysymykset oli asetettu neljän eri teeman mukaan. Nämä teemat olivat ti-
lanne, jossa TSP-tunteja on käyttänyt, vaihe, missä yhdyskuntapalvelun vaiheessa tunte-
ja on käyttänyt, sisältö, millaista sisältöä tunneilla on ollut ja kehittäminen, miten TSP-
tunteja tulisi kehittää. Saaduista vastauksista lähdimme muodostamaan erilaisia tyyppe-
jä, jotka kuvasivat sitä, millaisin tavoin rikosseuraamustyöntekijät olivat käyttäneet yh-
dyskuntapalvelun TSP-tunteja ja miten tunnit oli koettu.

Kolme vaihetta, redusointi, klusterointi ja abstrahointi eli aineiston pelkistäminen, ryhmittely ja teoreettisten käsitteiden luominen, toimivat pohjana aineistolähtöisessä sisällön analyysissä (Tuomi & Sarajarvi, 2002, 110- 115.) Tämä sopii tyypittelyyn erinomaisesti. Toisaalta saumattomasti voidaan myös määritellä laadullisen aineiston analyysin koostuvan kahdesta vaiheesta, jotka ovat havaintojen pelkistäminen ja arvoitusten ratkaiseminen. Kyseinen erottelu vaatii analyttistä lähestymistapaa, jolloin analyttisyys ja kvalitatiivisen aineiston analyysi kytkeytyvät aina yhteen (Alasuutari 2011, 39.)

Aineiston pelkistäminen tapahtui tutkimuksemme kannalta epäoleellisten tietojen poistamisella ja tutkimuskysymyksiämme vastaavan materiaalin etsimisellä. Tyypittelyprosessi eteni seuraavasti. Tulostimme kyselyjen vastaukset paperille ja lähdimme alleviivausmenetelmää käyttäen merkkamaan kysymysten vastauksista merkityksellisiä asioita kysymyksittäin. Alleviivasimme erivärisillä kynillä kunkin kysymyksen vastaukset ja kuvaavat ilmaisut. Alleviivauksen jälkeen asiat kirjoitettiin tarralapuille ja laput ryhmiteltiin samankaltaisuuksien, yhdistävien asioiden ja toistuvuuden perusteella niitä kuvaaviksi työntekijän menettelytapatyypeiksi.

5 TULOKSET

5.1 Vastaajat

Lomakkeen testauksen jälkeen valitsimme kaikilta kolmelta rikosseuraamusalueelta eri yhdyskuntaseuraamustoimistoista tuntemiamme rikosseuraamustyöntekijöitä, joiden työkokemusaika rikosseuraamusalalla erosi toisistaan. Kriteerinä määrittelimme kahdentoista vastaajan harkinnanvaraisen otoksen. Ennen lomakkeen lähettämistä olimme yhteydessä valitsemiimme henkilöihin ja kerroimme opinnäytetyöstämme sekä kartoitimme mahdollisuuden vastata kyselyyn. Tätä kautta kyselyymme ohjautuivat vastaamaan toimistojen sisältä henkilöt, jotka työskentelivät TSP-tukituntien parissa. Yhteydenottojen kautta muutama vastaaja vielä tarkentui ja täsmentyi kyselyn optimaaliseen joukkoon kuuluvaksi.

Kyselylomake oli avoinna valituille vastaajille 3.4.2015 - 24.4.2015 välisen ajan. Vastauksia saimme yhteensä 12 kappaletta. Vastaajat työskentelivät Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella, Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella ja Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueella. Vastauksia tuli joka alueelta, yhdeltä alueelta kolme (3) kappaletta, toiselta neljä (4) kappaletta ja kolmannelta viisi (5) kappaletta. Vastaajista 33 prosentilla oli yli 15 vuoden työkokemus rikosseuraamusalalta ja 25 prosentilla työkokemusta rikosseuraamusalalta oli 10-15 vuotta. Myös 5-10 vuoden työkokemus rikosseuraamusalalta oli 25 prosentilla ja vastaajista alle viiden (5) vuoden työkokemus oli 17 prosentilla.

5.2 Kohderyhmä ja käyttötilanne

TSP-tukituntien tarkoitus on vähentää tuomitun uusintarikollisuuden riskiä tai päihde-ongelmia sekä lisätä tuomitun edellytyksiä suorittaa yhdyskuntapalvelurangaistus kokonaisuudessaan (L 2015/8.)

Yhdyskuntapalvelun TSP-tukituntien kohderyhmänä ovat yhdyskuntapalvelua suorittavat asiakkaan. Työntekijät arvioivat yhdessä asiakkaan kanssa työskentelyn tavoitteita ja tarpeellisuutta. Osa asiakkaista valikoituu yksilöllisesti rikosseuraamustyöntekijän arvi-

on pohjalta ja tällöin kohderyhmänä ovat erityisesti asiakkaat, jotka hyötyvät intensiivisemmästä tuesta. Tukitunnit edellyttävät aina suunnitelman tekemistä.

Ensimmäisessä avoimessa kysymyksessä nostettiin esiin tilanteet, joissa vastaajat, eli 12 rikosseuraamustyöntekijää, olivat käyttäneet TSP–tukitunteja. Vastauksissa painottui selvästi eniten päihdekeskustelutilanteet, sisältäen myös retkahdustilanteet ja korvaushoitoon liittyvät kysymykset. Seuraavaksi eniten tukitunteja oli käytetty palveluehtojen rikkomistilanteissa, kun suorittajalla on selvästi tuen tarve ja suoritusvaikeuksia. Kyseiset tilanteet limittyivät osittain myös toisiinsa. Vastauksissa painottuivat myös asiakkaan elämäntilanteen haasteet ja muutoin haastava tilanne sekä tuen antaminen ja sitä kautta toimeenpanon aloittamisen suunnittelu ja sen merkitys.

Tunneilla vaikuttaa kyselyn vastausten perusteella olevan tilaus, paikka ja merkitys myös yhteisen työskentelyn, arvioinnin ja suunnittelun suhteen. Tilannekysymyksen kohdalla esiin nousikin juuri yhdyskuntapalvelun kulkuun ja sisällön huolelliseen ja yksilölliseen suunnitteluun liittyviä asioita. Vastaajat kirjoittivat motivaation kartoittamisesta, terveydentilan, kulttuurin ja menneisyyden vaikutusten käsittelystä työpalvelun aloittamisen ollessa haastavaa tai mahdotonta, elämäntilanteen selvittelystä, kuntoutuksesta tai sairauslomalta palaamisen yhteydessä tehtävästä suunnittelutyöstä ja yhtäkkiisiin kriisitilanteisiin vastaamisesta, esimerkkinä asunnottomaksi jääminen. Tunnit koettiin osittain myös muutostyöskentelyn mahdollistajina epävakaisissa elämäntilanteissa ja joidenkin vastausten perusteella tunneista oli tullut vastaajan mukaan jopa enemmän sääntö kuin poikkeus.

Tilannetta käsiteltäessä nousi myös esiin alku- ja loppukeskustelut sekä väliarviointitilanteet yhdessä asiakkaan kanssa. Viimeisen tunnin yhteenveto ja yhdyskuntapalvelun kokoaminen nähtiin merkitykselliseksi.

TSP–tukitunteja on käytetty myös asiakkaasta riippumattomista seikoista. Näistä esimerkkinä ovat muun muassa huono palvelupaikkatilanne tai vaikea asuinalue. Asiakkaan sijoittaminen saattaa olla haastavaa myös esimerkiksi asiakkaan rikosnimikkeestä johtuen, jolloin tuntien merkitys on nähty myös Rikosseuraamuslaitoksen arvojen mukaisena kiinnipitävänä toimintana, ennen työpalvelupaikan löytymistä.

TAULUKKO 3. TSP-tuntien käyttö asiakkaasta riippumattomista tekijöistä

Yhdyskunta- palvelun vai- he	TSP-tuntien käyttötilanne ja sisältö	Aineistoon pohjautuvat ilmaisut
Alkuvaihe	Palvelupaikoista riippuvat tekijät	<p>”... jos asiakas on ollut hankalasti sijoitettava rikoksesta (rikosnimike) johtuen...”</p> <p>”... jos asiakas on asunut alueella, missä huono palvelupaikkatilanne.”</p> <p>”... asiakkaan kulttuuritausta vaikuttaa paikan löytymiseen...”</p>

Rikosseuraamuslaitoksella on käytössä erilaisia ohjelmia, jotka aikataulutetaan omina kokonaisuuksinaan yhdyskuntapalveluun, mikäli ohjelma sisällytetään osaksi yhdyskuntapalvelua. Kaikki ohjelmat eivät kuitenkaan ole akkreditoituja. Tällöin käytetään termiä hyvä käytäntö. Ala kehittyy jatkuvasti ja työskentelyyn tulee koko ajan uusia hyviä käytäntöjä. Toiminta suoriutumisen parantamiseksi on mahdollistanut vastausten perusteella myös kyseisten uusien, työn kehittymiselle tärkeiden asioiden liittämisen osaksi yhdyskuntapalvelua. Tunteja on käytetty muun muassa Lapset puheeksi –menetelmän hyödyntämiseksi.

TSP-tunteja on käytetty yhdyskuntapalvelun kaikissa vaiheissa. Tämä kuitenkin vaihteli vastausten perusteella jonkin verran. Erityisesti esille nousivat kuitenkin aloitusvaihe, jolloin kaikki vastaajamme olivat käyttäneet TSP-tunteja. Tunteja käytetään paljon myös palvelun keskellä palveluehtojen rikkomisen yhteydessä, lisäksi interventiona missä tahansa yhdyskuntapalvelun kohdassa, kun se nähdään tarpeelliseksi.

Tuntien liikkumavara ja vapaus antavat työntekijän arvioinnille ja ammattitaidolle mahdollisuuksia ja tuntien aikatauluttaminen perustellaan usein erityisen tuen tarpeelle. Vastauksista ilmenee, että jos haasteet suoriutumisessa ovat esillä jo yhdyskuntapalvelun alkaessa, yhdyskuntapalvelu usein aloitetaan TSP-tunneilla ja niiden mahdollistamalla tuella sitä viedään myös systemaattisesti eteenpäin, eli pyritään tuntien nimen mukaisesti parantamaan yhdyskuntapalvelun suorittajan mahdollisuuksia ikään kuin coachaamalla häntä myös yhdyskuntapalvelun aikana.

Loppuvaiheessa tunteja on käytetty asiakkaan jatkon suunnitteluun ja polutukseen, keskeisessä asemassa ovat olleet myös palveluohjaus ja tukitoimet. Vastauksissa oli eniten hajontaa loppuvaiheen TSP-tuntien käytön suhteen. Osa ei juurikaan käyttänyt tukitunteja loppuvaiheessa ja osa koki loppuvaiheen luontevaksi tuntien käytölle.

5.3 Toteutus

TSP-tukitunnit edellyttävät työskentelysuunnitelmaa, jossa määritellään ja kirjataan ylös tavoitteita ja keinoja. Sitouttamisen ja sitoutumisen merkityksellisyys näkyy muun muassa suunnitelman allekirjoittamisena niin työntekijän kuin asiakkaan toimesta. Tavoitteet ja keinot tehdään yhdessä asiakkaan kanssa sosiaalisen selviytymisen, elämönhallinnan parantamisen ja erityisesti uusimisriskin näkökulmasta.

TSP-tunteja on koeluontoisesti toteutettu esimerkiksi A-klinikalla suunnitellusti. Tämä uusi tuntien toimintamallien kehittäminen on keskushallinnon valvomaa ja se dokumentoidaan asiakastietojärjestelmään.

Ylipäätään toiminta suoriutumisen parantamiseksi edellyttää dokumentointia ja uuden täsmennetyn rangaistusajan suunnitelman tekemistä. Toiminnassa pyritään läpinäkyvään ja konkreettiseen alku-, väli- ja loppuarviointiin.

Toiminta suoriutumisen parantamiseksi on muotoutunut asiakaslähtöisestikin, muun muassa tapaamisten intensiivisyyden määrittely tarvetta vastaavaksi, esimerkiksi keston ja tiheyden osalta lain ja ohjeistusten sallimissa puitteissa. Toiminta on myös vapaaehtoista ja asiakkaalla on mahdollisuus keskeyttää se koska tahansa ilman seuraamuksia.

Tämä antaa toiminnalle omanlaisensa luonteen. Aiemmin yhdyskuntapalvelua suoritettaessa vain ohjelmatyöskentelyyn on liitetty vapaaehtoisuuden käsite.

5.4 Sisältö

TSP-tuntien sisältö on vahvasti sidoksissa asiakkaan tilanteeseen. Vastaajat painottivat asiakaslähtöisyyttä ja rikoksettomaan elämään tukemista, uusintarikollisuuden ehkäisyä. Tavoitteet kulkevat rinta rinnan sekä Rikosseuraamuslaitoksen että asiakaslähtöisyyden kanssa. Sisältöjen keskeinen osa on toimeenpanon ja tukitoimien suunnittelu. Tämä pitää sisällään tukitoimien tarpeen selvittämisen, niiden pohtimista yhdessä asiakkaan kanssa sekä motivaation kartoittamista ja suunnitelman tekoa ja siihen sitouttamista. Vastaajat painottivat konkretiaa suunnittelussa ja suunnitelmissa.

Alkuvaiheessa TSP-tuntien käyttötilanne liittyi joko kokonaistilanteen kartoittamiseen tai toimeenpanon suunnitteluun. TSP-tunneilla tehdään myös paljon arviointia; alkuarviointia, väliarviointia, loppuarviointia ja yhteistä yhteenvetoa. Arvioinnin kohteena vastaajat nostivat esiin erityisesti päihteet, motivaation ja työskentelyn.

”Asiakkaan elämäntilanteen syvällisempään kartoittamiseen ja siten tukitoimien miettimiseen...”

”... on ollut syytä kartoittaa tuen tarve, asenteet ja motivaatio suoriutumiseen ja elämäntilanteen hallintaan.”

Eniten TSP-tuntien sisältöä koskevaan kysymykseen vastaukset painoutuivat päihdekeskusteluihin ja elämäntilanteen kartoitukseen. Päihneidenkäyttö on teemana hyvin keskeinen. Yhdyskuntapalvelun keskivaiheessa palveluehtojen rikkominen ja päihteenkäytön sekä elämäntilanteen haasteet nousivat esiin selkeinä TSP-tuntien käyttötilanteina. Yhdyskuntapalvelun suorittaminen perustuu lakiin ja sen säännöt, määräykset ja ehdot on tarkoin määritelty yhdyskuntapalvelun täsmennyksessä rangaistusajan suunnitelmassa (L 2015/8). Palveluehtojen rikkominen näyttäytyi tutkimusaineistossamme usein asiakkaan tilanteen kriisiytymisenä ja päihdeongelman haasteina.

”... olen käyttänyt tukitunteja silloin, kun palvelussa on tapahtunut rikkomus tai suorittajalla on tullut retkahdus päihtheisiin.”

”...juuri aloitettu korvaushoito, jotta lääkitys ja tilanne tasaantuu”

”... jos asiakkaan elämäntilanne on muuttunut yllättäen... esim. asunnottomuus...”

Toimeenpanon loppuun sijoittuvilla tunneilla yhteenveto ja palautteenanto konkretisoituvat. Voimaannuttaminen ja positiivisuus nähdään tärkeänä. Yhteinen arviointi ja muistelutyöskentely nostavat esiin toimeenpanon kulkua ja sen sujuvuuden lisäksi myös mahdollisia kipukohtia ja haasteita. Näissä tilanteissa kertyy myös asiakaspalautetta sekä työntekijälle että Rikosseuraamuslaitokselle. Loppuun sijoittuvilla TSP-tukitunneilla tehdään myös palveluohjausta ja polutusta eteenpäin, luodaan jatkumota tarvittavien tukitoimien piiriin. Menneen kokoamisen lisäksi tulevaisuuden pohtiminen kuuluu myös loppupalvelun TSP-tukituntien sisältöön.

”...ollaan saatettu sopia, että viimeinen tunti pidetään tukituntina...voitu yhdessä miettiä/muistella tp:n kulkua jne.”

”...pohdimme polutusta eteenpäin oikeiden palveluiden piiriin.”

Rikoskeskusteluita käydään ja tuntien sisältö on sidottu suunnitelmalliseen työskentelyyn, eli myös rikoskeskusteluilla on määriteltyjä tavoitteita ja keinoja, ei vain uusintarikollisuuden ehkäiseminen. Erityisesti esimerkiksi asiakkaan syyllistyessä uuteen rikokseen toimeenpanon aikana ja toimeenpanon silti jatkuessa, on koettu tärkeäksi palata rikokseen liittyvän käyttäytymisen äärelle. Myös palvelupaikalta nouseva huoli tai muu seikka, josta voidaan päätellä, että huoli herää, toimii laukaisevana tekijänä tuntien aika-auluttamiselle.

”... olen käynyt tuntien yhteydessä rikoskeskusteluja.”

”... palvelupaikkakäynnin yhteydessä on tullut esiin jokin seikka...”

TSP-tunnit pitävät vahvasti sisällään tuen ja ohjauksen elementtejä, neuvontaa ja vapaita keskustelua lisäkartoituksen tiimoilta. Teemoina esiin voivat nousta esimerkiksi työ-

listymiseen ja opiskeluun liittyvät asiat, taloudellinen tilanne ja velka-asiat, ihmissuhteet, ajattelu ja käyttäytyminen, terveydentila ja niin edelleen. Tästä voisikin päätellä, että asiakastietojärjestelmän työskentelyosio ohjaa toimintaa TSP-tunneilla. Toisaalta voidaan myös tehdä tulkinta, että työskentelylomakkeen teemat ovat onnistuneita, koska työstä nousee juuri lomakkeen keskeisiä teemoja.

Elämänhallintaa painotetaan tuntien sisällöllisessä puolessa muun muassa keskusteluina jaksamisesta, silloin kun kyse ei ole suoraan päihteistä. Toimeenpanon suorittamisen mahdollistavien tekijöiden kartoitus nähtiin tärkeänä. Tärkeänä nähtiin myös riskien tunnistaminen ja keinojen kartoittaminen niiden ehkäisyä ajatellen. Motivaation ja vahvuuksien etsiminen ja löytäminen sekä käytännön toimet ja asian konkretisoiminen asiakkaalle välittyivät vastauksista vahvasti.

”...mikäli näyttää siltä, että asiakas kaipaa elämänhallintaansa tueksi tukitunteja.”

Toimeenpanon suunnittelu koettiin tärkeänä, erityisesti silloin kun asiakkaan arvioitiin tarvitsevan ja hyötyvän tukitoimista palvelun aikana ja yhdyskuntapalvelusta suoriutumisen haasteet näyttäytyivät keskivertoa isommilta.

”...aloituksessa suunniteltu toimeenpanon aloitusta, käyty palvelupaikkoja läpi, mahdollisia liitettäviä tukitoimia ja ylipäättään...suorittamisen mahdollistavia tekijöitä.”

TSP-tuntien sisältö koostuu myös vahvasti yhdyskuntaseuraamustoimistoissa tehtävän työn peruselementeistä. Motivointi ja muutosprosessin konkreettinen tarkastelu, arvo- ja asennekeskustelut sekä muutostyöskentely näkyvät vastauksissa ja TSP-tuntien sisällyksessä. Ne on myös mainittu erikseen termeinä ja lauseina ja niitä on avattu vastauksissa. Myös ohjelmatyöhön motivointiin ja hyviin käytäntöihin, kuten Lapset puheeksi –menetelmään on käytetty TSP-tunteja.

”... muutosprosessin konkreettinen tarkastelu, asenne- ja arvokeskustelut”

”... Lapset puheeksi keskustelua varten.”

Aineiston vastausten perusteella missä tahansa yhdyskuntapalvelun suorittamisen vaiheessa TSP-tunteja oli käytetty muutostyöskentelyn mahdollistamiseen, ohjelmatyön ja

hyvien käytäntöjen pohjana, interventiona ja vaihtoehtona. Muutostyöskentelyn mahdollistamisella tarkoitettiin sitä, että työpalvelun lisäksi asiakkaalla ja työntekijällä oli tuntien puitteissa mahdollisuus pysähtyä yhdessä esimerkiksi arvo- ja asennekeskustelun pariin. Ohjelmatyön ja hyvien käytäntöjen pohjana tunnit toimivat motivaation arvioimisessa ja ohjelman tai hyvän käytännön ja asiakkaan tarpeen vastaavuuden yhteyden selvittämisessä. Interventiolla tarkoitettiin tuen antamista vaikeassa elämäntilanteessa, haastavan tilanteen väliintuloa. Vaihtoehtona TSP-tunteja oli käytetty silloin, kun asiakas ei ollut motivoitunut esimerkiksi kunnan tarjoamiin ja ylläpitämiin palveluihin.

”... hyvä tilaisuus paneutua muutostyöskentelyyn ja asenneilmapiiriin...”

”...interventiona missä tahansa kohtaa palvelua”

”...jos asiakas ei motivoitu A-klinikan tuen piiriin vaikka tarve on olemassa...”

TAULUKKO 4. TSP-tuntien käyttö asiakassidonnaisten tekijöiden perusteella

Yhdyskuntapalvelun vaihe	TSP-tuntien käyttötilanne ja sisältö			
Alkuvaihe	Kokonais-tilanteen kartoittaminen	Toimeenpanon suunnittelu		
Keskivaihe	Palveluehtojen rikkominen	Päihteidenkäytön haasteet	Elämäntilanteen haasteet, kriisit	
Loppuvaihe	Yhteenveto ja kokoaminen	Jatko-suunnitelmat, polutus ja Risen ulkopuoliset tukitoimet		
Missä tahansa vaiheessa	Muutostyöskentelyn mahdollistaminen	Ohjelmatyön ja hyvien käytäntöjen pohjana	Vaihtoehtona	Interventiona

Vahvana elementtinä on se, että toiminta suoriutumisen parantamiseksi on kiistatta luonut yhdyskuntapalveluun uudenlaisen toiminta- ja työskentelymallin, joka näkyy myös kyselymme vastauksissa. Se selkeästi lähentää asiakkaan ja työntekijän suhdetta. Vastajat tuovat esiin kiinnipitämisen termin ja myös asiakaskontaktin syventyminen mainitaan. Vastaajajoukon ollessa pieni, ei yleistyksiä voida työn pohjalta tehdä, mutta näyttäytyi siltä, että tuen näkökulma painottui työkokemuksen lisääntyessä. Tunnit lähentävät myös yhdyskuntapalvelun ja perinteisen ehdonalaisvalvontatyöskentelyn menetelmiä. Tällöin luodaan myös intensiivisempiä luottamussuhteita.

Kyselyiden perusteella vaikuttaa siltä, että tunnit ovat löytäneet paikkansa yhdyskuntapalvelussa monipuolisesti ja joustavasti. Ne koetaan vahvasti toimivana tukitoimena ja niillä on myös kiinnipitävä vaikutus suhteessa asiakkaan ja työntekijän työskentelyyn ja vuorovaikutussuhteeseen.

5.5 Tyypittely

Tutkimusaineistomme on ryhmitelty tyypeiksi, eli ryhmiksi samankaltaisia tarinoita. Tyypin tarkoituksena on tiivistää ja tyypillistää ja niistä käy ilmi asioita, joita yksittäisistä vastauksista ei ole luettavissa. Laadullisten vastausten teemoittelun jälkeen voidaan analyysiä jatkaa pitemmälle rakentamalla tyyppejä. Tyypittelyssä teemat sisältyvät tyyppeihin ja tyyppi on luotu teemojen pohjalta. Liike on kaksisuuntainen. Tyypittelyssä etsitään myös eroavaisuuksia ja tästä johtuen samanlaisuudet ovat jäsenyneet rikkaammin. Tyypittelyä voidaan luonnehtia myös eräänlaiseksi koontien koonniksi, jossa aineistoa työstämällä on tehty perusteellinen tiivistäminen (Eskola & Suoranta 2005, 181.)

Tyypittely tapahtui ryhmittelemällä samankaltaisuuksia, teemoja yhdistäviä asioita ja toistuvuutta. Lisäksi etsimme erilaisuuksia. Niiden perusteella löytyivät menettelytapatyypit, joita työntekijät käyttivät. Nämä tyyppikuvaukset kuvaavat siis työntekijöiden erilaisia asiakastyön tapoja ja niiden käyttäminen on sidoksissa myös työntekijän persoonaan.

Abstrahoinnissa nousi esiin vaikuttavuuden lisääminen vuorovaikutussuhteen näkökulmasta, ratkaisukeskeisyys, arviointityöskentely ja verkostotyö sekä palveluohjaus.

Tältä pohjalta olemme koostaneet vastauksista yleiset tyypit, jotka ovat vaikuttavuus- ja vuorovaikutustyyppi, ratkaisukeskeinen tyyppi, arvioiva ja suunnitteleva tyyppi sekä verkostoituva tyyppi. Kyselyymme vastanneet työntekijät vaihtelivat tyypejä ja käyttivät suurimmaksi osaksi sujuvasti kaikkia näitä eri tyypejä käyttäessään TSP-tukitunteja työväliseen ja työmuotona yhdyskuntapalvelun toimeenpanoja täytäntöönpannessaan.

5.5.1 Vaikuttavuus- ja vuorovaikutustyyppi

Tässä tyypissä painottuu vahvasti elämänhallinnan ja uusimisriskin teemat. Tunnit nähdään tässä tyypissä tarkoitukseltaan laajempina kuin vain suoriutumista tukevin. Muutosprosessi ja sen konkreettinen tarkastelu, asenne - ja arvokeskustelut sekä motivointi leimaavat tätä kiinnipitävän työtteen tyyppiä. Asiakkaasta pyritään pitämään kiinni eri teemojen kautta ja työskentelyssä keskitytään asiakkaan voimavaroihin ja voimaannuttamiseen. Tähän tyyppiin liittyy kiinteästi myös TSP-tuntien kehittäminen ja uusien toimintatapojen ja -muotojen etsiminen. Esimerkkinä tästä voisi mainita Lapset puheeksi- menetelmän käytön ja tyytyväisyys tuntien sisältöjen strukturoimattomaan muotoon. Tässä tyypissä painotetaan myös vapaata keskustelua, ohjausta ja neuvontaa ja kehitysehdotuksissa oli nimettynä muun muassa TSP-tukituntien nimen muuttaminen esimerkiksi tuki- ja ohjaustunneiksi.

Vaikuttavuus- ja vuorovaikutustyyppissä on nähtävissä yhdyskuntaseuraamustyön eetos. Kriminaalihuoltoyhdistys uudisti aikanaan toiminta-ajatuksensa vuonna 1992. Toiminta-ajatuksen keskeiseksi sisällöksi nousivat uusintarikollisuuden ja rikollisuutta aiheuttavan syrjäytymisen ehkäiseminen ja vähentäminen. Oikeudenmukaisuus, inhimillisyys ja turvallisuuden edistäminen yhteiskunnassa nousivat toiminnan tavoitteiksi. Samaan aikaan alkoi yhdyskuntaseuraamusten toimeenpanotyö. Toiminta-ajatus ja tämä uusi toimeenpanotyö toi yhdistystä lähemmäksi muita viranomaisahoja. Kriminaalihuoltoyhdistyksestä tuli Kriminaalihuoltolaitos ja vuonna 1998 valmistui yhteinen periaateohjelma Kriminaalihuoltolaitokselle ja Vankeinhoidolle. Yhteiset päätavoitteet periaateohjelmassa olivat ” yhteiskunnan turvallisuuden edistäminen pitämällä yllä laillista ja turvallista seuraamusjärjestelmää” ja ”myötävaikuttamalla uusintarikollisuuden vähentämiseen ja rikollisuutta ylläpitävän syrjäytymiskehityksen katkaisemiseen”. Tuloksellisuus, yksilöllisyys ja yksilön vastuullisuus, ammatillisuus, yhteistyö, ja hyvä hallinto

nimettiin ohjelman periaatteiksi. Tavoitteiden saavuttamiseen nähden tärkeitä olivat tuomitun tukeminen ja motivoiminen rikoksettomaan elämään ja asetettujen rajojen noudattamisen valvominen sekä yhteiskuntaan vaikuttaminen (Linderborg, Suonio & Lassila 2014, 63.)

Sosiaalihuollon yleinen palveluperiaate on näkynyt jo Kriminaalihuoltoyhdistyksen aikana, jolloin yhdistyksessä tehtävä työ paikantui sosiaalityön erityismuodoksi. Työn kohteista alettiin puhua asiakkaana. Kontrollin ja pakon nähtiin heikentävän vuorovai-
kutusta ja asiakassuhteen rakentamisessa näitä pyrittiin välttämään. Keskeisenä nähtiin itse asiakkaiden itsenäisen selviytymisen tukeminen. Myöhemmin 90-luvulla uusintari-
kollisuutta ja rikollisuutta ylläpitävää syrjäytymistä pyrittiin vähentämään yhteiskunnan
turvallisuuden edistämiseksi. 2000 -luvulla työn eetoksessa näkyvät turvallisuus, nope-
us, oikeudenmukaisuus, tuloksellisuus ja vakuuttavuus. Edelleen tärkeää on asetettujen
rajojen noudattamista valvomalla tuomitun tukeminen ja motivoituminen sekä moti-
voiminen rikoksettomaan elämään (Linderborg, Suonio & Lassila 2014, 67 – 68.)

Kansainvälisessä tieteellisessä keskustelussa rangaistusteoriaa ja rangaistusten sisältöjä
ja tehtäviä ja sosiaalityötä jäsennettäessä se on käsitteenä ja mainintana melko näkymä-
töntä. Sosiaalityötä ei näy perusteluna, argumenttina tai osana rangaistusteoriaa. Sosiaa-
lityön mahdollisuuden näkyväksi tekeminen, penologian ja sosiaalityön rajapintojen
tarkastelussa sekä sosiaalityön jäsenystä penologisen viitekehyksen osana tulisi vah-
vistaa. Tämän puolesta puhuu myös se, että desistanssiparadigman mukainen työskente-
ly on hyvin lähellä sosiaalityön tietoperustaa ja lähtökohtia. (Linderborg, Suonio & Las-
sila 2014, 84.) Vaikuttavuus- ja vuorovaikutustyyppi edustaa vahvasti sosiaalityön
orientaatiota.

Vaikuttavuus ja sen arviointi sekä työn kehittäminen asiakkaan ja työntekijän vuorovai-
kutussuhdetta kunnioittaen ovat vaikuttavuus- ja vuorovaikutustyyppin peruselementit.
Työskentely rakentuu asenteiden ja arvojen ympärille ja asettaa asiakkaan vastuuseen
toiminnastaan. Vaikuttavuus- ja vuorovaikutustyyppi kuvastaa vapaaehtoisuutta ran-
gaistusseuraamusta suoritettaessa.

TAULUKKO 5. Vaikuttavuus- ja vuorovaikutustyyppi

VAIKUTTAVUUS- JA VUOROVAIKUTUSTYYPPI	
Aineistoon pohjautuvat ilmaisut	Tyypin ominaisuudet
<p>”... koen tuntien tarkoituksen laajempaan...tuntien sisältö tähtää usein uusintarikollisuuden vähentämiseen tehtyine suunnitelmineen.”</p> <p>”... elämäntilanteeseen liittyviä asioita, rikoksettomaan elämään tukeminen...”</p>	Elämäntilanteen ja uusimisriskin teemat
<p>”... kun epävarma asiakas...niin asiakkaasta voi pitää ”kiinni” eri teemoilla.”</p>	Kiinnipitävä työote
<p>”... tukitunti on ollut muistelua, mitä tp:n aikana tapahtunut, positiivisen palautteen antamista”</p> <p>”... tunneilla on pohdittu myös suorittajan vahvuuksia...”</p>	Voimavarakeskeisyys
<p>”... voisi kehittää sisältöjä mm. päihde- ja rikoskeskustelujen tueksi.”</p>	Toimintatapojen kehittäminen
<p>”... sisällöt riippuneet asiakkaan tilanteesta ja tarpeista...”</p> <p>”... vaikeassa elämäntilanteessa tuen antamiseen.”</p>	Asiakaslähtöisyys
<p>”... semistrukturoitua, esim. jos asiakas ei motivoitu A-klinikan tuen piiriin vaikka tarve on olemassa...”</p>	Ei tiukkaa struktuuria
<p>”... ollaan saatettu sopia, että viimeinen tunti pidetään tukituntina, jolloin ollaan voitu yhdessä miettiä/muistella toiminnan kulkua jne.”</p> <p>”... keskustelu jaksamisesta tai muista asioista, jotka eivät suoranaisesti ole päihde- tai rikoskeskusteluihin liittyviä.”</p>	Yhdyskuntaseuraamustyön eetos

5.5.2 Ratkaisukeskeinen tyyppi

Tyypittelyn toinen tyyppi on ratkaisukeskeinen erilaisiin muutoksiin reagoiva tapa käyttää TSP-tunteja. Tämän tyypin keskeisiä teemoja olivat päihteisiin liittyvä problematiikka ja erilaisten kriisivaiheiden ylittäminen ja ratkaisujen löytäminen. Tässä tyypissä TSP-tunteja käytettiin interventioina, väliintuloina missä tahansa yhdyskuntapalvelun suorittamisen vaiheessa. Usein tähän tyyppiin liittyi uhka tai pelote yhdyskuntapalvelun keskeytymisestä ja sitä kautta tarve löytää mitä moninaisimpia tukitoimia ja ratkaisuja, jotta yhdyskuntapalvelun loppuun suorittaminen mahdollistuisi. Elämäntilannemuutokset liittyvät myös tähän ratkaisukeskeiseen tyyppiin. Tästä esimerkkinä yhdyskuntapalvelun toimeenpanoon tauolta palaavat, päihdekuntoutuksessa tai sairauslomalla olleet asiakkaat.

Yhdyskuntaseuraamustyön ja päihdehuollon yhteistyömalleja kehitetään koko ajan yhdessä A-klinikkasäätiön kanssa. Paikallinen kokemus hyödynnetään kehittämisessä, jota keskushallintoyksikkö valvoo (Kuivajärvi & Lavikkala 2011.)

Rikosseuraamusalalla on voimakkaasti ollut vallalla what works -ajattelu. What works -toimintamallissa voidaankin puhua ratkaisukeskeisyyden elementeistä. Tyypittelyluokamme toinen tyyppi on ratkaisukeskeinen ja interventiot ovat keskeisessä osassa tätä tyyppiä.

Voidaan nähdä, että interventiot ovat todennäköisesti onnistuvia, kun niihin sisältyy seuraavassa lueteltuja elementtejä. Selkeälle hyvin jäsenellylle mallille rikollisuudesta ja rikollisuuden syistä perustuvat ohjelmat ja palvelut vaikuttavat parhaiten. Uusintarikollisuuden riskin arvioimisen merkitys on ymmärrettävä ja kriminogeenisten tarpeiden ja dynaamisten riskitekijöiden arvioiminen on ratkaisevan tärkeää. Tehokkaimmissa toimenpiteissä käytetään menetelmiä, jotka on muokattu vastaanottajan oppimis- ja muutostyyliä vastaavaksi. Selkeät tavoitteet ovat tehokkaan toiminnan edellytyksiä. Kongnitiivisbehavioraaliset mallit tuottavat myönteisiä vaikutuksia ja tärkeää on, että palveluita ja ohjelmia toteuttaa niihin koulutettu ammattitaitoinen henkilöstö (McGuire 2003, 94-95.)

Riskien arvioinnissa viitataan usein what works -ajatteluun. Teorian mukaan ihmiset kehittävät erilaisia kognitiivisia rakenteita koskien tunteita, asenteita ja käyttäytymistä.

Toisten ihmisten tarkkailulla on suuri merkitys ajatuksiin ja käyttäytymiseen. Hyväksyntä ja torjunta, rangaistukset ja palkitseminen ovat ratkaisevia tekijöitä oppimisprosessissa. Asenteet, uskomukset ja ympäristö vaikuttavat käyttäytymiseen. Isoimman riskin rikolliselle käyttäytymiselle muodostavat antisosiaalinen asenne ja uskomukset, syrjäytyminen ja persoonaan liittyvät tekijät. Lupaavin intervention muoto vaikuttaa rikoksentekijän ajatteluprosessiin, uskomuksiin, arvoihin ja arjentaitoihin (Carey 2004, 4-5.)

Ratkaisukeskeisen ajattelutavan perusajatuksiksi voidaan linjata, että ihmisillä on hallussaan tieto siitä, miten ongelmat voidaan ratkaista. Ihmiset eivät vain aina itse ole tietoisia asiasta. Ratkaisukeskeisyys tuo esiin mahdollisuuksia, toiveita ja ideoita. Tärkeäksi nähdäänkin tavoitteisiin keskittyminen negatiivisen lähtötilanteen sijaan. Voimavarakeskeisyydessä tärkeässä roolissa ovat toivo ja motivaatio. Ratkaisukeskeisen ajattelutavan mukaan motivaatio sijaitsee ihmisen ja asian välillä, eikä siten ole yksinkertaistetavissa joko olevaksi tai puuttuvaksi ominaisuudeksi. Koska ratkaisukeskeisyydessä uskotaan siihen, että kaikilla on kokemuksia ja ideoita, kehittäminen ja pulmien ratkaiseminen ovat myös työntekijän ja asiakkaan yhteinen asia. Ihmisillä on eri tapoja ymmärtää asioita ja tavoitteiden purkamisella on yksityiskohtiin iso merkitys. Tarkentaminen ja konkretia ovat oleellisia ratkaisukeskeisyyden toteutuksessa. Tällöin onnistutaan myös välttämään ristiriitoja, jotka aiheutuvat käsityseroista ja merkityksistä (Hirvihuhta & Litovaara 2003, 62-64.)

Ratkaisukeskeisyyden juurtumisessa Suomeen vaihtoehtoisina niminä olivat voimavarakeskeisyys ja tavoitekeskeisyys. Ratkaisukeskeisyys vakiintui kuitenkin pian käytettäväksi sanamuodoksi. Ratkaisukeskeisyyden juuret ovat monissa eri teorioissa. Taustalla ovat vaikuttaneet niin systemiteoria, jonka mukaan kaikki vaikuttaa kaikkeen, kybernetiikka, jossa vältetään tulkintojen tekemistä kuin sosiaalinen konstruktionismi, jossa ajatellaan, että todellisuus, jonka havaitsemme, on aina sosiaalinen konstruktio kokemuksistamme. Lisäksi yhteyksiä löytyy myös kaaosteoriaan ja neurolingvistiseen ohjelmointiin. Narratiivisuus, jossa ajatellaan ihmisen elämää tarinana, jota ihminen jäsentää valintojaan ja kokemuksiaan tunnistamalla, on myös osana ratkaisukeskeisyyttä (Hirvihuhta & Litovaara 2003, 65-67.)

Keskeinen havainto ratkaisukeskeisyydessä oli kysymys siitä, että ehkä ongelmaksi nimetty asia ei olekaan ongelma, vaan ongelma onkin tapa, jolla sitä yritettiin ratkaista.

Terapiatyöstä ratkaisukeskeisyys siirtyi konfliktitilanteiden purkamiseen käytettäväksi lähestymistavaksi. Yksi ratkaisukeskeisyyden peruskivistä on uudelleenmäärittely, eli ongelmallisiksi koetuille asioille uusien merkitysten antaminen. Lisäksi on syytä mainita asiakaslähtöisyys, asiakkaan arvostaminen, tasavertaisempi keskustelu ja yhteistyön painottaminen. Tärkein väline on kysymykset ja sitä kautta käsitys siitä, että ihminen havaitsee ja löytää itse. Insoo Kim Berg, yksi tärkeimmistä uranuurtajista ratkaisukeskeisyyden saralla on verrannut ratkaisukeskeisyyttä Aallon maljakkoon sanoilla: ”Yksinkertainen ja kaunis, mutta haasteellista ja ponnisteluja vaativaa saada aikaan samanlainen”. Ratkaisukeskeisyyttä voidaankin ajatella palapelinä, jossa käytetään monia teorioita ja jota pyritään kehittämään edelleen (Hirvihuhta & Litovaara 2003, 67-68.)

Ratkaisukeskeisyydessä huomioidaan se, että ihmisillä on useita tapoja jäsentää asioita. Erilaiset muutokset edellyttävät keskustelua ja aikaa. Myös eettisyys on ratkaisukeskeisyyden ydin. Ratkaisukeskeisessä keskustelussa voidaan soveltaa 5K-periaatetta. Tämä tarkoittaa viiden tekijän huomioimista. Nämä tekijät ovat kunnioitus, kuuntelu, keskittyminen, keveys ja kärsivällisyys. Periaate arvostaa keskustelukumppania ja luo avoimen ilmapiirin. Intuitio merkitsee ongelmien ratkaisemista ilman päättelyä. On huomattu, että loogisuus ei toimi sosiaalsiin tilanteisiin liittyvien ongelmien, epävarmuuden ja monimutkaisuuden kanssa. On tärkeää, että hyödyttömästä ongelmien puimisesta päästään eteenpäin hyödyllisempään suuntaan. On todettu, että se, mihin kiinnitetään huomiota, pyrkii kasvamaan ja voimistumaan. Tästä huolimatta ongelmapuhettakin tarvitaan herättelemään luovuutta ja mielikuvitusta (Hirvihuhta & Litovaara 2003, 71-80.)

Ratkaisukeskeisyyden tärkeä väline on puhe; vuorovaikutteinen keskustelu ja todellinen dialogi. Muutoksen edistäminen voi olla myös positiivisten asioiden jäljittämistä toisen puheesta. Tavoitetta ja edistymistä voidaan edistää asteikkojen käyttämisellä, tilanteen hankaluuden myöntämisellä ja pakonomaisesta ratkaisun etsimisestä luopumalla. Näin voidaan löytää muun muassa jäljellä olevat selviytymiskyvyt (Hirvihuhta & Litovaara 2003, 101-116.)

TAULUKKO 6. Ratkaisukeskeinen tyyppi

RATKAISUKESKEINEN TYYPPI	
Aineistoon pohjautuvat ilmaisut	Tyyppin ominaisuudet
<p>”... asiakkaan elämäntilanteessa on yleensä tapahtunut muutoksia, esim. hänen alkoholinkäyttönsä on lisääntynyt ja asiakas on saanut sen vuoksi huomautuksen.”</p> <p>”... jos asiakkaan elämäntilanne on muuttunut yllättäen... esim. asunnottomuus...”</p>	Muutoksiin reagoiva
<p>”... kun suorittajan elämäntilanne on sellainen, että työpalvelun aloittaminen ei heti ole mahdollista tai suorittaja tarvitsee tukea suoriutuakseen työpalvelusta.”</p>	Ratkaisujen löytäminen
<p>”... kun palvelussa on tapahtunut rikkomus tai suorittajalla on tullut retkahdus.”</p> <p>”... palveluehtojen rikkomustilanteessa tarkoituksena pysähdys ja mietintä, miten toimitaan, jotta tp voi jatkaa.”</p>	Interventio
<p>”... jos asiakkaan tilanne ollut haastava ja tarvittu enemmän aikaan tp:n aloittamisen suunnitteluun.”</p> <p>”... varsinkin jos tuntuu olevan tarvetta erityiselle tuelle.”</p>	Toimeenpanon suorittamisen turvaaminen
<p>”... että asiakas kaipaa elämänhallintaansa ja yhdyskuntapalvelusta suoriutumisen tueksi tukitunteja...”</p>	Tavoitteisiin keskittyminen
<p>”... jos asiakas on ollut hankalasti sijoitettava tai asunut alueella missä huono palvelupaikkatilanne...”</p>	Konkretia

5.5.3 Arvioiva ja suunnitteleva tyyppi

Tässä tyypissä arvioiva työote ja suunnitelmallisuus edustavat kokonaista näkökulmaa itse työskentelyyn. Toiminnan ja työskentelyn vakuuttavuutta ja vaikuttavuutta pyritään mittaamaan erilaisin tilastoin. Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunta on koulutettu jatkuvaan oman työn arvioimiseen ja näkyväksi tekemiseen. Suunnitelmallisuutta leimaa aina tavoitteellinen työskentely ja tämän tyypin teoreettisena viitekehystenä voisi olla tavoitelähtöinen sosiaalityö. Tässä tyypissä työntekijä jäsentää prosessinomaisesti yhdyskuntapalvelun toimeenpanoa ja arvioi tilannesidonnaisesti työskentelyn eri vaiheita. TSP -tunnit nähdään mahdollisuutena elämäntilanteiden syvällisempään kartoittamiseen ja toimeenpanon suunnitteluun. Lisäksi tässä tyypissä luodaan tavoitteita ja keinoja yhdyskuntapalveluprosessin onnistumiseksi. Korostuneimmillaan työntekijä arvioi työskentelyn sujumista minimissään kolmessa eri vaiheessa, jotka ovat alku-, keski- ja loppuvaihe. Lisäksi näillä tunteilla voidaan asettaa lisätavoitteita ja – keinoja, joiden seuranta vaatii useampia tapaamisia. Myös tässä tyypissä työntekijä pyrkii toimimaan yhteistyössä asiakkaan kanssa ja luomaan arvioinnista ja suunnitelmallisuudesta yhteisen kiinnostuksen kohteen. Tukitoimien suunnittelu kuuluu myös tähän tyyppiin. Kaikista näistä neljästä vaiheesta tämä on eniten prosessinomainen.

Rikollisen käyttäytymisen selitysmallit nousevat erilaisten lähestymistapojen kautta. Taustateorioina ovat sosiologia, psykiatria ja (sosiaali)psykologia. Nämä erilaiset lähestymistavat eivät sulje toisiaan pois vaan paremminkin täydentävät toisiaan erilaisten painotusten ansiosta. Myös arviointi tapahtuu edellä mainittujen teorioiden kautta (Hypén 2002, 207.)

Sosiologisessa arvioinnissa voidaan kärjistäen sanoa, että rikollisuus on yhteiskunnan tuotos ja tästä johtuen yhteiskunnan tulisikin olla siitä vastuussa. Arviointimenetelmässä arvioitavan sosiaalinen ja yhteiskunnallinen tausta ovat merkityksellisessä asemassa. Erytisesti etninen asema ja kiinnittyminen alakulttuureihin ovat painotusalueena. Muita tärkeitä seikkoja ovat muun muassa koulutus, ammatti, toimeentulo ja vanhempien taustat. Yhteiskunnallinen näkökulma ja sosiologisen lähestymistavan teoria ovat mukana useimmissa arviointimenetelmissä. Se on havaittavissa myös lainsäädännössä, joka koskee rangaistusten täytäntöönpanoa (Hypén 2002, 207- 208.)

Psykiatrisessa arvioinnissa painottuvat henkilökohtaiset ominaisuudet ja siinä kartoitetaan psyykkisen kehityksen häiriöitä. Kulttuuriset tekijät eivät ole merkityksellisiä vaan kyse on pikemminkin henkilöhistorian rakentumisesta. Aina rikokset eivät kuitenkaan liity mielenterveyden häiriöihin, vaikka niitä olisikin. Kansainvälisten tutkimusten mukaan mielenterveydellisten tekijöiden perusteella ei voida merkittävästi ennustaa rikollista käyttäytymistä. Suomessa rikosseuraamusalalla psykiatrisen suuntauksen mukaisia arviointimenetelmiä ei juurikaan ole käytössä mielentilatutkimuksia ja vaarallisuusarviointeja lukuun ottamatta (Hypén 2002, 208-209.)

Sosiaalipsykologisessa arvioinnissa korostuu perusluonne, joka on psyykkisten toimintojen oppimisesta riippuvainen. Taustalla vaikuttavat erityisesti psykologian ja kognitiivisen psykologian taustateoriat. Tällöin ulkopuolelta tuleva palaute on keskeistä, kun kokonaisvaltainen järjestelmä muodostuu ajattelusta, tunteista ja toiminnasta. Palautteen luonteen määrittää sosiaalinen verkosto, jossa arvioitava on kasvanut. Näin ollen palautteet ohjaavat joko kohti käyttäytymismallia tai siitä pois. Yksilö on vastuullinen toiminnastaan. Näin ajatellen rikokset ovat tavoitteellisen toiminnan tulos ja kyse ei ole sairaudesta. Erityisesti ohjelmatoiminnassa hyödynnetään näitä teorioita. Ohjelmiin on kehitetty myös omat arviointivälineistönsä, jotta kohderyhmä ja ohjelma kohtaavat (Hypén 2002, 209-210.) TSP-tunteja käytetään myös arviointiin ohjelmatyön sopivuudesta ja kohdentumisesta.

Rikoksen uusimisriskiä arvioitaessa on tavanomaisemmin käytetty neljää lähestymistapaa, jotka ovat subjektiivinen riskiarvio, kliininen arviointi, struktuurinen lähestymistapa ja teoriaperusteinen arviointi. Subjektiivista arviointia tehdään paljon. Se perustuu arvioijan kokemuksiin ja vaikutelmiin uusimisen todennäköisyydestä. Kliinisessä arvioinnissa arviointi perustuu asiantuntijoiden ammatilliseen kokemukseen. Struktuurinen lähestymistapa pitää sisällään määritellyt kriteerit, joilla on tilastoitu yhteys uusimiseen. Teoriaperusteinen arviointi on vaativimman tasoinen ja edellyttää teoreettista hallintaa uusimisriskistä. Arviointimenetelmistä puhuttaessa tarkoitetaan strukturoituja standardeja tiedonkeruutapoja, jossa menetelmää käytetään samalla tavalla arvioijasta riippumatta. Menetelmissä on useimmiten myös ohjeistus. Koeteltu teoria on hyvän arvioinnin perusta ja arviointimenetelmältä vaaditaan paljon. Tämä on neljännen ja vaativimman tason arviointia (Hypén 2002, 214-215.)

Yhdyskuntapalvelussa ja erityisesti TSP-tunneilla käytetään pääsääntöisesti subjektiivista ja kliinistä arviointia. Henkilökunta on koulutettua ja arviointi perustuu pitkälti kokemukseen ja ammattitaitoon sekä vuorovaikutukseen työntekijän ja asiakkaan välillä.

Toimintaohjelmilla pyritään pääsääntöisesti vastaamaan uusintarikollisuuden riskin vähentämiseen, mutta myös toiminta suoriutumisen parantamiseksi mahdollistaa joissakin tapauksissa työskentelyn kannalta tarkoituksenmukaiseksi arvioitujen yksittäisten interventioiden, joista rikoskeskustelut hyvänä esimerkkinä, sisällyttämisen tunteihin. Silloin kun asiasta ei ole olemassa tutkimustietoa, tulee olla olemassa vahva oletus toiminnan vaikuttavuudesta (Kuivajärvi & Lavikkala 2011.)

Lainrikkajien kuntoutuksessa on käytetty myös riski-, tarve- ja vastaavuusperiaatetta. Andrews on nostanut esiin periaatteen sopivuutta myös sosiaalisiin ja kliinisiin palveluihin ja kärjistettynä jopa rikollisuutta ehkäisevään toimintaan rikosseuraamusalan ulkopuolella. Tärkeää kuitenkin on, minkälaista osaamista työntekijällä on ja miten toiminta suunnataan. Riski-, tarve- ja vastaavuusmallissa työntekijän rooli on tärkeä. Laadukkaat vuorovaikutus- ja työskentelysuhteet haastavan asiakaskunnan kanssa asettavat kriteerit muun muassa rekrytointiin ja koulutuksiin. Vuorovaikutusosaaminen ja vastaavuusperiaate liittyvät vahvasti yhteen. Motivoiva haastattelu on luonut pohjaa muun muassa muutoksen vaiheteorian kautta vuorovaikutusosaamisen lisääntymiselle. On tärkeää ymmärtää asiakkaan tarpeita myös ohi kriminogeenisten tekijöiden. Kriminogeeniset tarpeet eivät tosin saa jäädä muiden tarpeiden jalkoihin (Andrews 2006, 10-27.)

TAULUKKO 7. Arvioiva ja suunnitteleva tyyppi

ARVIOIVA JA SUUNNITTELEVA TYYPPI	
Aineistoon pohjautuvat ilmaisut	Tyypin ominaisuudet
”... ollaan voitu miettiä edelleen tukitoimia ja ylipäätään tp:n loppuunsaattamisen mahdollistavia tekijöitä.”	Arvioiva työote
”... konkreettista suunnitelmien tekoa...” ”...ykp:n käytännön suunnitteluun...”	Suunnitelmallisuus
”... hyvä tilaisuus paneutua muutostyöskentelyyn ja asenneilmapiiriin.”	Vakuuttavuus, vaikuttavuus
”... jos aloitustapaaminen toimistolla ei ole mielestäni riittänyt asiakkaan elämäntilanteen kartoittamiseen.” ”... asiakkaan elämäntilanteen syvällisempään kartoittamiseen...”	Kartoittaminen
”... tukitoimien suunnittelu...” ”... kun ilmenee päihdeongelma, olen käyttänyt päihdekeskusteluihin...”	Tavoitteiden ja keinojen luominen
”... kaikissa yhdyskuntapalvelun vaiheissa, alussa arvioinnissa, väliarvioinneissa ja loppuarvioinnissa...”	Vaihesidonnaisuus
”... arvioida yhdyskuntapalvelun sujumista ja pohtia jo tulevaisuutta ja uusintarikollisuuden ehkäisyä.”	Seuranta
”... aloituksessa suunniteltu mahdollisia liitettäviä ohjelmia tai muita tukitoimia.” ”... ohjelmiin motivointi...ohjelmiin valmistamista...”	Ohjelmatyön sopivuus ja kohdentuminen

5.5.4 Verkostoituva tyyppi

Verkostot tarkoittavat parhaimmillaan joustavia kumppanuussuhteita usean eri toimijan välillä. Sen toimijoiden välinen suhde perustuu yhteisen päämäärän tavoitteluun, vapaaehtoisuuteen ja luottamukseen. Toimijat määrittelevät itse suhteen. Verkosto elää ja sen jäsenet ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Verkostoja voi olla ihmisten, mutta myös organisaatioiden välisiä. Verkostomaisen toiminnan etuina voidaan nähdä ratkaisujen ja innovaatioiden kehittäminen ja verkoston joustavuus (Järvensivu, Nykänen & Rajala 2010, 5-6.)

Verkostollisen työn perusajatuksena on kiinnittää osajia yhteisen päämäärän saavuttamiseen niiden ihmisten kanssa, joiden elämästä työssä on kysymys. Osallistamisen avulla arvopohja ja työn periaatteet korostavat yhteiskunnallista vastuuta ja vastuuseen kasvamista (Myllärinen & Tast 2001, 88.)

Tämä neljäs, verkostoituva tyyppi painottuu yhteiskuntaan integroitumiseen. Keskeisenä nähdään sekä lainrikkojan sulautuminen ja poluttautuminen että osalliseksi tekeminen suhteessa yhteiskuntaan. Tässä tyypissä TSP-tunnit nähdään mahdollisuutena palveluohjaukselle ja verkostoitumiselle. Yksilöllisyys ja asiakkaan tarpeet määrittävät tukituntien rakenteita. Kehitysehdotuksissa nousi esiin useita kannanottoja tuntien toteuttamisesta eri toimijoiden toimesta, yhteistyötapaamisten ja toimiston ulkopuolelle menemisen näkökulmasta. Joissakin toimistoissa tunteja käytettiin jo esimerkiksi A-klinikan toteuttamina.

Voidaan olettaa, että lähestymistapa, joka korostaa palveluista syrjäytymisen välttämistä, myönteisiä tavoitteita, motivaatiota ja uskoa itseen, auttaa vähentämään rikosten uusimista. Haasteita aiheuttavat useiden eri toimijoiden yhteistyön järjestely ja palveluiden saatavuus. Yhteiskunnan osaksi asettuminen vaatii kokonaisvaltaisuutta, jolloin on käsiteltävä niin käytännön ongelmia kuin motivaatio- ja asennekysymyksiäkin. (Lavikkala. 2011, 117.)

Toimivat yhteistyöverkostot organisaation sisällä ja organisaatiosta ulospäin ovat toimivien palvelukokonaisuuksien järjestämisen edellytys. Jotta verkostot olisivat toimivia, eri toimijoiden yhteistyön tulee perustua yhteisiin tavoitteisiin, tasa-arvoon ja kumppanuuteen. Lainrikkojien kuntoutustarpeet ovat usein hyvin moninaiset. Tästä johtuen

työltä edellytetään erilaisia näkökulmia ja moniammatillista yhteistyötä (Järvelä 2002, 291.)

Erityisesti luottamuksellinen suhde, ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys sekä uuden luominen ja kehittäminen leimaavat voimavarakeskeistä palveluohjausta (Suominen & Vuorinen 2007, 31-33.)

Intensiivistä palveluohjausta toteutetaan rajoitetun asiakasmäärän kanssa. Asiakkaan tukeminen ja motivoiminen ovat keskeisellä sijalla ja palveluohjausta toteuttava työntekijä osallistuu asiakkaan kuntoutukseen. Asiakkaan tilanne on vaikea ja näin ollen vaatii tiivistä työskentelyä. Intensiivistä palveluohjausta toteutetaan esimerkiksi kriisi-interventioiden yhteydessä (Suominen & Vuorinen, 2007, 31-33.) Intensiivinen palveluohjaus kytkeytyy luontevasti verkostoituvaan tyyppiin TSP –tuntien toteutuksessa.

Yhteistyötä voisi näennäisesti kuvata palveluohjauksen ja verkostotyön kantasanana. Verkoston sisällä tehdään yhteistä työtä, jolle toiminta pohjautuu ja lisäarvo syntyy erilaisista painotuspisteistä kokonaisuuteen nähden. Myös käytäntötutkimus on ollut esillä viimeaikaisissa vaikuttavuuskeskusteluissa sosiaalityöhön nähden. Samoja haasteita voidaan nähdä niin tutkimuksellisen näyttötiedon korostamiseen kuin verkostotyöhön soveltaen. Esimerkkinä voisi mainita vastarinnan, joka usein näyttäytyy haluttomuutena yhteistyöhön. Haluttomuussyyt voivat olla organisatorisia, ammatillisia ja tietoteoreettisia, kuten resurssipula ja ammatillinen pelko tietovajeesta (Pohjola, Kempainen, Väyrynen 2012, 68.)

Sosiaalityön interventioiden merkitystä on epäilty, kun hyvinvointiorganisaatioiden sisäisiä ongelmia on alettu nostaa esiin ja mitattavuus yhteiskunnassa on alkanut korostua. Sosiaalityötä koskevaa kritiikkiä on esitetty liiallisesta auktoriteettiuskosta, tutkimustiedon kiinnostuksen puutteesta ja tehokkuuden osoittamisesta (Pohjola, Kempainen & Väyrynen 2012, 68.) Verkostotyöllä ja palveluohjauksella voitaisiin vastata myös sosiaalityötä koskeviin vaatimuksiin ja kritiikkiin tuoreella ja ratkaisulähtöisellä tavalla. Läpinäkyvyys on verkostotyön ja palveluohjauksen yksi suuri puolestapuhuja ja sen kautta merkitysten näkyväksi tekeminen olisi mielestämme mahdollisuus.

TAULUKKO 8. Verkostoituva tyyppi

VERKOSTOITUVA TYYPPI	
Aineistoon pohjautuvat ilmaisut	Tyyppin ominaisuudet
”... yhteistyö eri toimijoiden kanssa...”	Joustavat kumppanuussuhteet
”... tukitoimien tarpeen kartoitus ja järjestely.”	Yhteiset päämäärät
”... pohdimme polutusta eteenpäin oikeiden palveluiden piiriin...” ”... ykp:n päättyessä olen käyttänyt tukitoimien jatkon suunnitteluun.”	Jatkopolutus ja yhteiskuntaan integroituminen, osallisuus
”... palveluohjausta...miten käytännössä voidaan toimia...” ”taloudellisen tilanteen selvittäminen ja työllistymiseen liittyvät asiat ja miten asia etenee muualla...ohjausta ja yhteydenottoja paikkoihin.”	Palveluohjaus
”... lapset puheeksi –keskustelua varten...” ”... muualla kuin toimistolla järjestetyt tunnit...”	Asiakkaan tarpeet määrittävät rakenteet
”... tukitunteja toimiston ulkopuolella...asiakkaan kanssa asioiminen toimiston ulkopuolella...”	Jaettu työ ja integraatio

6 KEHITYSEHDOTUKSET JA PALAUTE

Suurin osa kehitysehdotuksista kytkeytyy yhdyskuntaseuraamustoimistojen ulkopuoliseen toimintaan. Vastaajat toivoivat mahdollisuutta käyttää TSP-tunteja esimerkiksi asiakkaan kanssa asioimiseen eri virastoissa tai muussa vastaavassa asiakkaan tarpeen mukaan, tuntien laajentamista eri toimijoille edelleen asiakkaan tarpeiden mukaan, esimerkiksi mielenterveyspalvelut, peliriippuvuuspalvelut, tutustumiset vertaistukiryhmiin ja niin edelleen. Vastaajilta nousi esiin myös toive tuntien käyttämisestä esimerkiksi verkostoyhteistyötapaamisiin muun muassa sosiaalitoimen, työvoimatoimiston ja niin edelleen kanssa.

Kyselyssä ei pyydetty palautetta, mutta sitä tuli kehitysehdotusteeman alle. Vastaajat kirjoittivat kokemuksistaan TSP-tukitunneista seuraavasti. Vapaat kädet tuntien sisältöjen suhteen koettiin hyvänä. Tunnit saivat muutoinkin hyvää palautetta ja ne koettiin positiivisena kehityksenä ja toimivana osana yhdyskuntapalveluun liitettäviä tukitoimia. TSP-tuntien nimi koettiin hassuna ja nimen muuttamista ehdotettiin esimerkiksi tuki- ja ohjaustunneiksi.

Toisaalta tuntien sisällöllinen vapaus koettiin hyvänä ja toisaalta asia aiheutti pohdintaa sisältöjen kehittämisen suhteen. Päihde- ja rikoskeskustelut ovat työn ydintä ja siitä johdun kyseiset teemat toistuvat myös kehittämisajatuksissa useasti. Näkökulmia kyseisiin teemoihin liittyen nousi esiin laajalla skaalalla vapaasta toteutustavasta käsikirjamaiseen ohjelmamuotoiseen päihdetyöskentelyyn. Tuki rikoskeskusteluihin ja päihhteettömyyden tukemiseen nousee vastauksista esiin. Vastauksissa toivottiin myös TSP-tuntien laadullisten kriteerien määrittämistä ja käyttötarkoitusten tarkentamista liittyen nuorten tehostettuun yhdyskuntapalveluun.

TSP-tuntien määrän lisäämistä toivottiin, erityisesti vaikuttavien keskustelujen osalta. Vastauksissa oli mainittuna myös vaikuttavien keskustelujen lisääminen tilanteissa, joissa suorittajalla ei ole erityisiä haasteita suoriutua yhdyskuntapalvelusta. Näkökulmana tässä oli rikoksen käsittely ja uusintarikollisuuden ehkäisy sekä yhdyskuntapalvelurangaistuksen vaikuttavuuden kasvattaminen.

TSP-tunneista toivottiin enemmän keskustelua työyhteisöjen sisällä, jotta toisilta oppiminen työyhteisöissä mahdollistuisi ja TSP-tuntien käyttö samankaltaisissa tilanteissa

lisääntyisi. Työkavereilta oppiminen tukituntien käytöstä sekä kokemusten jakaminen mahdollistaisi vastaajien mukaan tuntien kehittämisen yhteneväisesti ja tasa-arvoisemmin.

TAULUKKO 9. Työntekijöiden toiveet ja kehittämissuhteet TSP-tunteihin

Ilmaisu	Merkitys
<p>”... tukitunteja toimiston ulkopuolelle (esim. asioiminen virastoissa...)”</p> <p>”... laajentaisin tukitunteja eri toimijoille asiakkaan tarpeiden mukaan...”</p> <p>”... voisi käyttää laajemmin eli esim. verkostoyhteistyötapaamiset...”</p>	<p>Verkostojen käyttö ja moniammatillinen yhteistyö toimiston ulkopuolella</p>
<p>”... voisi kehittää sisältöjä mm. päihdetömyyden tukemiseksi tai rikoskeskustelujen tueksi...”</p> <p>”... päihdekeskustelujen osalta omaksi käsikirjaksi...”</p> <p>”... voisi määrittää laadullisia kriteereitä ja tarkentaa käyttötarkoituksia...”</p>	<p>Työvälineiden lisääminen</p>
<p>”... voisi olla muulloinkin kuin ongelmatilanteissa...”</p>	<p>Toiminnan lisääminen</p>
<p>”... voisi keskustella enemmän työyhteisön kesken, jotta niitä käytettäisiin samankaltaisissa tilanteissa ja voitaisiin oppia toinen toisiltamme...”</p>	<p>Keskustelun lisääminen</p>
<p>”... nimi on hassu, voisi olla tuki- ja ohjaustunnit...”</p>	<p>Uudelleennimeäminen</p>
<p>”... nyt on aika ´vapaat kädet´ sisältöjen suhteen...minusta niin on hyvä.”</p> <p>”... TSP-tuntien sisältö on vapaasti valittavissa tilanteen ja tarpeen mukaan.”</p>	<p>Vapauden säilyttäminen</p>

7 KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Rikosseuraamustyön sisällöllinen puoli nousee vahvasti näkyväksi kyselymme vastauksissa. Taustalla vaikuttaa selvästi ajattelutapa, työskentelyorientaatio ja toimintamallit, jotka ovat sisäistyneet yhdyskuntaseuraamustyössä sen pitkän historian tuloksena. Voisi ajatella, että arvoperimä siirtyy hiljaisena tietona sukupolvelta toisella ja elää käytännön asiakastyössä vahvasti. Arviointi on juurtunut vahvaksi osaksi työskentelyä ja se koetaan päivittäisenä ja konkreettisenä työkaluna. Motivointi ja motivoiva haastattelu ovat osa työorientaatiota suhteessa asiakastyöhön. Kuntouttava näkökulma on vastausten pohjana. Työskentelyllä pyritään ratkaisemaan haasteita ja pyrkimään toimivaan lopputulokseen.

Myös Rikosseuraamuslaitoksen arvot ovat löydettävissä työskentelystä. Ihmisarvon kunnioittamisesta kertovat tarpeet pitää kiinni asiakkaasta ja työstää asioita, voimaannuttaa ja motivoida asiakasta sekä löytää oikeanlaiset vaihtoehdot suorittamiseen. Oikeudenmukaisuudesta kertoo muun muassa rangaistuksen yksilöllinen räätälöiminen ja tarve-vastaavuusperiaate. Toiminta suoriutumisen parantamiseksi istuu tähän hyvin. Usko ihmisen kykyyn muuttua ja kasvaa näkyy myös positiivisuuden ylläpitämisessä ja palautteen antamisessa, kannustamisessa sekä positiivisessa kokemuksessa toiminnasta suoriutumisen parantamiseksi. TSP-tuntien voidaan ajatella lisäävän myös turvallisuutta tiiviimmän asiakaskontaktin muodossa. Tämän voidaan mielestämme ajatella lisänneen myös yhdyskuntapalvelun kiinnipitävyyttä.

Kun kohtaamista tapahtuu enemmän, syntyy enemmän vuorovaikutusta. Ajatukset syntyvät vuorovaikutuksessa ja sitä kautta myös kehitys tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Opimme jatkuvasti toisilta ihmisiltä. Keskustelu avaa ikkunoita ja mahdollistaa ajatuksia. Työntekijän ja asiakkaan kohtaaminen ja siinä tapahtuva vuorovaikutus on aina ainutlaatuista. Muutostyöskentelyn mahdollistajana vuorovaikutus onkin ehdoton. Tätä taustaa vasten TSP-tunnit ovat vaikuttamisen keskeisellä kentällä. Vuorovaikutussuhteessa tapahtuva vaikuttavuus perustuu moniin asioihin, mutta esimerkinomaisesti asiakassuhteessa voisi nostaa esiin motivoivan haastattelun, kohtaamistaidot, asiantuntemuksen, kemia, läsnäolon, toisen kunnioittamisen, peilinä toimimisen, kyseenalaistamisen, uusien näkökulmien löytämisen ja pohtimisen ja erityisesti ihmisyyden sekä tarpeeseen vastaamisen.

Toimeenpanon suunniteltu kulku luo turvallisuutta suorittajalle ja myös yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsottuna lisää vakuuttavuutta toimivaan seuraamusmuotoon. TSP-tunnit osana suunniteltua kokonaisuutta lisäävät tilanteen kokonaishallintaa, ennakoitavuutta sekä ennaltaehkäisyn ja interventioiden toimivuutta. Tunneista erityisen mielenkiintoisen tekee se, että ne ovat muunneltavia ja joustavasti käytettävissä sekä ennaltaehkäisevässä että korjaavassa työskentelyssä.

Haastattelujen perusteella TSP-tukituntien käytöstä ei löytynyt suuria eroavaisuuksia työntekijöistä tai alueesta riippumatta. Tunnit vaikuttavat olevan laajasti ja monipuolisesti käytössä toimeenpanon eri vaiheissa ja tilanteissa. Tunneista on selkeästi johdettavissa Keskushallintoyksikön ohjeistus suhteessa kirjallisiin huomautuksiin, jolloin punainen lanka säilyy joustavasta työtavasta kärsimättä. Tunteja käytetään sekä ennaltaehkäisevässä että korjaavassa työssä. Mielenkiintoista olisi ollut päästä jatkotyöstämään vastauksia ja vertaamaan niitä tehtyihin tilanearvioihin.

Ohjeistus TSP-tunteihin nähden on mielestämme moniselitteinen sen harkinnanvaraisuuden vuoksi ja samalla joiltakin osin yksiselitteinen, esimerkiksi koskien kirjallista huomautusta. Ohjeistuksessa sanotaan, että kirjalliseen huomautukseen johtavan rikkomustapauksen yhteydessä tukitoimien tarvetta ja järjestämismahdollisuutta on viimeistään syytä käsitellä (yhdyskuntapalvelua koskeva ohjeistus 2015). Kyseiset rajaukset ja tarkennukset näkyvät kyselyn vastauksissa siten, että tunteja on käytetty paljon juuri kyseisissä tilanteissa. Tämä tekee näkyväksi tuntien käytön rajaamisen ohjaavuuden. Sen perusteella ajatellen on hyvä, että tunteja ja niiden sisältöjä ei ole täysin määritelty.

Lisäksi ohjeistuksessa sanotaan, että päihdeongelmien tai uusintarikollisuuden riskin vähentämiseksi tarkoitettujen uusien toimintamuotojen tarvetta ja perusteita on tarkoituksenmukaista käsitellä valmistelevasti Keskushallinnon toiminnan kehitys- ja laatu-yksikön edustajan kanssa jo ryhdyttäessä kehittämiseen ja kokeiluun. Siten toimimalla voidaan varmistaa, että Keskushallintoyksikkö tietää kehittämispanostuksista ja kykenee koordinoimaan kehittämistoimintaa järkevästi. Lisäksi kokeilujen seuranta ja dokumentointi tulee järjestää tavalla, joka mahdollistaa uuden toiminnan arvioinnin ja hyväksymiskäsittelyn (yhdyskuntapalvelua koskeva ohjeistus 2015).

Luotettavuutta eli reliabiliteettia arvioidaan tutkimuksen uudelleen toistamisen mahdollisuudella (Tuomi & Sarajärvi 2002, 133). Tutkimushenkilöille lähetetty sähköinen ky-

selylomake on tutkimuksemme liitteenä (LIITE 1). Opinnäytetyössämme on myös selvitetty kyselyn toteuttaminen ja sitä edeltäneet toimenpiteet, kuten yhteydenotot ja vastaajien asiantuntijuuden varmistaminen. Tällä tarkoitamme sitä, että varmistimme vastaajien käyttäneen työssään TSP-tukitunteja. Ennen varsinaista kyselyä testasimme kyselylomakkeen kolmella rikosseuraamustyöntekijällä. Aineisto on analysoitu sisällön analyysia käyttäen.

Kyselyssämme kohdat kolme ja neljä, eli TSP-tuntien käyttötilanne ja -vaihe, voidaan ymmärtää osittain päällekkäisinä ja vastauksista olikin huomattavissa jonkin verran toistoja kysymysten kohdalla. Myös vastaajan käsitys kysymyksistä vaikutti siten, että käyttötilanteeseen liittyvässä kysymyksessä saatettiin kertoa käyttövaiheesta ja päin vastoin.

Mielestämme edellä mainitun perusteella tutkimuksen voisi toistaa lähes samanlaisena, mutta kysymykset TSP-tuntien käyttövaiheesta ja -tilanteesta muodostavat mahdollisen riskin reliabiliteetille. Pätevyyttä eli validiteettia arvioidaan tutkimuksen mittaamisen kohdistumisella siihen, mitä sillä on pyritty mittaamaan (Tuomi & Sarajärvi 2002, 133). Olemme saaneet vastaukset opinnäytetyömme tutkimuskysymyksiin. Vastauksien vertaaminen asiakastietojärjestelmässä olevaan asiakkaan tilanearvioon olisi myös kiinnostava teema.

Mielenkiintoinen aihe jatkotutkimukseen olisi kopernikaaninen käänös asiakasnäkökulmaan, eli TSP-tuntien kokemukset asiakkaiden näkökulmasta. Lisäksi kiinnostavaa olisi myös vertailla TSP-tuntien sisältöjä ja toteutusta tilastojen ja asiakastietojärjestelmästä saatujen lisätietojen pohjalta.

Tutkimuksemme perusteella TSP-tunnit koettiin tärkeinä ja tarkoituksenmukaisina. Niiden kehittämisen ja käytön uskottiin parantavan asiakkaan edellytyksiä suoriutua yhdyskuntapalvelusta. Tunnit näyttävät vastaavan Rikosseuraamuslaitoksen strategian mukaista toimintaa. Strategian mukaan täytäntöönpano tulee toteuttaa siten, että se tukee tuomitun yksilön kasvua ja kehitystä sekä hänen pyrkimystään rikoksettomaan elämään.

LÄHTEET

Andrews, D. A. & Bonta, J. & Wormith, J. 2006. The Recent Past and Near Future of Risk and/ or Assessment. *Crime & Delinquency* 52.

Bonta, J. & Andrews, D. 2010. Viewing offender assessment and rehabilitation through the lens of the risk-need-responsivity model. Teoksessa McNeill, F. & Raynor, P. & Trotter, C. *Offender Supervision. New directions in theory, research and practice*. New York: Willan Publishing, 19-40.

Alasuutari, P. 2011. *Laadullinen tutkimus 2.0*. Riika: Vastapaino.

Carey, M. 2004. Social learning, social capital, and correctional theories: Seeking and integrated model. Artikkelikirjassa *What works and why: Effective approaches to reentry*. East Peoria, Illinois: Versapress.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hirvihuhta, H. & Litovaara, A. 2003. *Ratkaisun taito*. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Huhtala, J. 1984. *Kriminaalihuoltotyön vaiheita 1870 – 1975*. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Hypén, K. 2002. Riski- ja tarvearviot rangaistusajan suunnittelun apuna. Artikkelikirjassa *Vankeinhoidon perusteet*. Vankeinhoidon koulutuskeskus. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Jaakkola, H. 2003. Katoaako sosiaalityö kriminaalihuollosta. *Talentia* 7/2003, 28.

Järvelä, S. 2002. Lainrikkajien kuntoutuksesta vapaudessa. Artikkelikirjassa *Vankeinhoidon perusteet*. Tietosanoma oy. Vankeinhoidon koulutuskeskus.

Järvensivu T., Nykänen, K. & Rajala R. 2010. Verkostojohdamisen opas: Verkostotyökentely sosiaali- ja terveysalalla. Julkaistu 30.12.2010. Luettu 8.5.2013. <http://verkostojohdaminen.fi/wp-content/uploads/2010/12/Verkostojohdamisen-opas-versio-1-0-30-12-2010.pdf>.

Järvinen, M-K. 2006. Asiakas- työntekijäsuhteen dialoginen arviointi kriminaalihuollossa. Sosiaalityön ammatillinen lisensiaatintutkimus. Tampere: Tampereen yliopisto.

Keinänen, A. 2008. Yhdyskuntapalvelu empiirisen kriminologisen tutkimuksen kohteena. Akateeminen väitöskirja. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.

Kostiainen, R. 2003. Kriminaalihuollon pakka uusiksi. Haaste 2/2003, 5.

Kriminaalihuoltolaitos & Vankeinhoitolaitos: Vuosikertomus 2001. Vammalan kirjapaino Oy.

Kriminaalihuoltolaitos & Vankeinhoitolaitos: Vuosikertomus 2005. Vammalan kirjapaino Oy.

Kriminaalihuoltoyhdistys: Toimintakertomus 1975. Kriminaalihuoltoyhdistys.

Kriminaalihuoltoyhdistys: Toimintakertomus 1976. Kriminaalihuoltoyhdistys.

Kriminaalihuoltoyhdistys: Toimintakertomus 1977. Kriminaalihuoltoyhdistys.

Kriminaalihuoltoyhdistys: Toimintakertomus 1978. Kriminaalihuoltoyhdistys.

Kriminaalihuoltoyhdistys: Toimintakertomus 1991. Vammalan kirjapaino Oy.

Kriminaalihuoltoyhdistys: Toimintakertomus 1997. Vammalan kirjapaino Oy.

Kriminaalihuoltoyhdistys: Toimintakertomus 1998. Vammalan kirjapaino Oy.

Kriminaalihuoltoyhdistys: Toimintakertomus 1999. Vammalan kirjapaino Oy.

Kriminaalihuoltoyhdistys: Toimintakertomus 2000. Vammalan kirjapaino Oy.

Kuivajärvi, K. & Lavikkala, R. 2011. Rikosseuraamuslaitoksen ohjeistus 4/400/2011.

Laine, M. 2014. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Dukatava: Riika.

Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 10.4.2015/400, toinen osa, yhdyskuntaseuraamukset, luku 8.

Laitinen, M. & Niskala, A. (toim.) 2014. Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Vantaa: Hansaprint Oy.

Lavikkala, R. 2003. ”What works” ja sosiaalityö mahtuvat saman katon alle. Kontra 6/2003, 28-29.

Lavikkala, R. 2011. Vaikuttavan rikosseuraamustyön kysymyksiä. Artikkelik kirjassa Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. Tampere: Juvenes Print.

Linderborg, H., Suonio, M. & Lassila, T. 2014. Sosiaalityö ja sosiaalinen tuki rikosseuraamusalalla. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2014. Suomen Yliopistopaino Oy: Juvenes Print Oy.

McNeill, F. 2012. Counterblast: A Copernican Correction for Community Sentences? Artikkelik lehdessä The Howard Journal of Criminal Justice vol. 51 no1, 94-98.

McGuire, J. 2003. Rikosten uusintariskin vähentämisessä käytettävät menetelmät – kansainvälisiä näkymiä. Artikkelik kirjassa What Works –Mikä toimii vankeinhoidossa ja kriminaalihuollossa? Vantaa: Dark Oy.

Metsämuuronen, J. 2000. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. Helsinki: International Methelp Ky.

Motiuk, L. 2003. Rikollista käyttäytymistä selittävät teoriat. Artikkelik kirjassa What Works –Mikä toimii vankeinhoidossa ja kriminaalihuollossa? Vantaa: Dark Oy.

Myllärinen, A. & Tast, E. 2001. Sosiaalialan uuden asiantuntijuuden rakentuminen koulutuksen ja työelämän yhteistyönä. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Pohjola, A., Kemppainen, T., Väyrynen, S. 2012. Sosiaalityön vaikuttavuus. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Rikosseuraamuslaitoksen käsikirja 2014. Rikosseuraamuslaitos.

Rikosseuraamuslaitoksen vuosikertomus 2009. Rikosseuraamuslaitos.

Rikosseuraamuslaitoksen tilinpäätös ja toimintakertomus 2010. Rikosseuraamuslaitos.

Rikosseuraamuslaitoksen tilinpäätös ja toimintakertomus 2011. Rikosseuraamuslaitos.

Rikosseuraamuslaitoksen tilinpäätös ja toimintakertomus 2012. Rikosseuraamuslaitos.

Rikosseuraamuslaitoksen tilinpäätös ja toimintakertomus 2013. Rikosseuraamuslaitos.

Rikosseuraamuslaitoksen tilinpäätös ja toimintakertomus 2014. Rikosseuraamuslaitos.

Rikosseuraamuslaitos, yhdyskuntapalvelua koskeva ohjeistus 2015.

Rikosseuraamuslaitoksen yleisesite 2015.

Ruohotie, P. 2000. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. Juva: WSOY.

Saarijärvi, A. 2005. Sosiaalityön mahdollisuudet yhdyskuntapalvelussa. Tampere: Tampereen yliopisto.

Suominen, S. & Vuorinen, M. 2007. Palveluohjaus – Portti itsenäiseen elämään. Helsinki: Profami Oy.

Särkelä, A. 2001. Välittäminen ammattina. Näkökulmia sosiaaliseen auttamistyöhön. Tampere: Vastapaino.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tyni, S. 2015. Vankeinhoidon vaikuttavuus. Onko kuntoutukselle tilastollisia perusteita? Akateeminen väitöskirja. Tampere: Juvenes Print.

Ward, T. 2010. The Good Lives Model of offender rehabilitation: basic assumptions, aetiological commitments, and practice implications. Teoksessa McNeill, F. & Raynor, P. & Trotter, C. Offender Supervision. New directions in theory, research and practice. New York: Willan Publishing, 41-64.

LIITE 1 Sähköinen kysely rikosseuraamustyöntekijöille

Kysely yhdyskuntapalvelun toiminta suoriutumisen parantamiseksi

-tunneista

Meillä kummallakin on rikosseuraamustyöntekijän virka Hämeenlinnan yhdyskuntaseuraamustoimistossa. Tällä hetkellä olemme virkavapaalla ja työskentelemme eri organisaatioissa. Opiskelemme työn ohessa Tampereen ammattikorkeakoulussa sosiaalialan ylempää AMK-tutkintoa. Teemme opinnäytetyötä yhdyskuntapalvelun toiminta suoriutumisen parantamiseksi-tunneista. Lähestymmekin nyt sinua muutamalla avoimella kysymyksellä asiaan liittyen. Toivomme sinun vastaavan kysymyksiin omien kokemustesi ja näkemystesi kautta. Valmis opinnäytetyö tulee Thesus-tietokantaan. Kysely on avoin 9.4.2015 - 24.4.2015 välisenä aikana. rikosseuraamustyöntekijät Heidi Painokallio (heidi.painokallio@gmail.com) ja Marjaana Syrjä (marjaana.syrja@gmail.com)

Rikosseuraamusalue

Millä rikosseuraamusalueella työskentelet?

ESRA LSRA IPRA

Työkokemus

Kauanko olet työskennellyt rikosseuraamusallalla?

alle 1 vuosi 1-5 vuotta 5-10 vuotta 10-15 vuotta yli 15 vuotta

Millaisissa tilanteissa olet käyttänyt TSP-tunteja?

Tilanne

Missä yhdyskuntapalvelun vaiheessa olet käyttänyt TSP-tunteja?

Vaihe

Millaisia sisältöjä TSP-tunneilla on ollut?

Sisältö

Miten kehittäisit TSP-tunteja?

Kehittämisehdotukset

Tallenna

Tietojen lähetys

Kiitos vastauksistasi ja mukavaa kevättä!

Terveisin,

Marjaana Syrjä ja Heidi Painokallio